

ŠIAULIŲ R. KURŠĖNŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „ŽIEDELIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMA

„AUK“

AKTYVUS - UNIKALUS - KŪRYBINGAS

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės mero
2024 m. liepos 31 d. potvarkiu Nr. M-611

PATVIRTINTA
Šiaulių r. Kuršėnų lopšelio-darželio „Žiedelis“ direktoriaus
2024 m. rugpjūčio 1 d. įsakymu Nr. V-87 (1.6)

IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMA

„AUK“

Erasmus+

Kimochis
social and emotional learning

AKTYVI
MOKYKLA

MesRūšiuojam
mes rūšiuojam

Kuršėnai
2024 m.

BENDROSIOS NUOSTATOS

Šiaulių r. Kuršėnų lopšelio-darželio „Žiedelis“ (toliau – lopšelis-darželis) ikimokyklinio ugdymo programa „AUK – aktyvus, unikalus kūrybingas“ (toliau – Programa) apibrėžia ikimokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, Programos įgyvendinimo prielaidas ir būdus, ugdymo(si) turinio gaires, vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimą. Programa parengta vadovaujantis „Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis“, patvirtintomis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-09-04 įsakymu Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Geros mokyklos koncepcija, Universalus dizaino mokymuisi gairėmis, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983. Atsižvelgta į lopšelių-darželių lankančių vaikų ypatumus, poreikius ir galimybes, tėvų (globėjų) lūkesčius, regiono ir įstaigos savitumą. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis, žaidimu ir patirtine veikla, universalus dizaino mokymuisi prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys. Lopšelyje-darželyje kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip **unikali, aktyvi, kūrybinga asmenybė**. Programa padeda mokytojui kryptingai organizuoti ugdomąją veiklą, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas, individualizuoti ugdymo(si) turinį. Programa detalizuojama planuojant ugdymo(si) projektus kiekvienoje grupėje.

Lopšelio-darželio veikla remiasi konstruktyvizmo (J. Pjaget) ir ekologinių sistemų teorijos (U. Bronfenbrenner) sampratomis, kurios akcentuoja aktyvų vaiko vaidmenį kuriant savo žinias ir pasaulio suvokimą, t.y. vaikai per patirtį įgyja išmokimą. Taip pat vaiko raidą ir sėkmingą ugdymą(si) lemia dinamiška aplinka – ne tik tėvai, bendraamžiai ar mokytojai, bet ir platesnis kultūrinis kontekstas (tėvų darbovietės, kultūros objektai, edukacinės erdvės, gamtinė aplinka). Ugdymas(is) remiasi supratimu, kad žinios įgyjamos per procesą, o procesas kuriamas per

sąveikas. Kasdienės veiklos, socialinės sąveikos – vaikų raidos ir ugdymosi „varikliai“, todėl būtinos nuolatinės sąveikos su tėvais, mokytojais ir palaikančia bendruomene per susitikimus, bendras veiklas, projektus, renginius ir pan. Žaidimas – pagrindinė vaiko veikla, tai kūryba, nes žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Jis pats atranda, sužino stebėdamas, išgyvendamas, eksperimentuodamas, tirdamas, kurdamas.

Lopšelio-darželio bendruomenės įsitikinimu, vaikas yra didžiausias ir svarbiausias žmogus, galintis pakeisti pasaulį, todėl mūsų **misija** – ugdyti naujos kartos žmogų, tobulinantį kūrybines ir asmenines kompetencijas, kritiškai mąstantį, pozityvų, gebantį spręsti problemas.

Realizuodami šią misiją, sieksime bendrystėje susitartos **vizijos** – įkvepiantis ir novatoriškas ugdymas(is) kiekvienam.

Sėkmingos **vizijos siekiamybė** grįsta Lopšelio-darželio bendruomenės požiūriu į vaiką, kiekvieną bendruomenės narį ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis.

lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi. Minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galimybės, atstovaujama vaikų teisėms mokykloje ir už jos ribų;

pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją bei pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą;

tobulėjimas – pranokti ankstesnįjį save;

pasitikėjimas – tai pasidalytosios lyderystės įgalinimas, skatinant bendruomenės iniciatyvas.

Lopšelis-darželis yra ikimokyklinio ugdymo mokykla, kurioje veikia 10 grupių: 8 – ikimokyklinio amžiaus vaikams (3 – nuo 0 iki 3 metų, 5 – nuo 3 iki 5 metų) ir 2 – priešmokyklinio amžiaus (5–6 / 7 m.) vaikams. Sudarytos galimybės vaikams ugdytis 4 val., 6 val., 10.5 val. per dieną. Veikia pailgintos dienos grupė. Sudarytos sąlygos nemiegančių vaikų poilsio organizavimui.

Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelio-darželio programa sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui, atsižvelgiant į tautybę, amžių, gabėjimus, aktualių poreikių tenkinimą ir turtinimą.

Pagrindinis vaikų nuo gimimo iki 1,5 metų poreikis – saugumas: jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam. Todėl ypatingai svarbu šiuo laikotarpiu kuo dažniau vaikus glausti, raminti, nešioti – taip kuriant saugų pasaulį. 1,5–3 metų mažyliai pradeda aktyviai tyrinėti pasaulį. Šiuo amžiaus tarpsniu vaikui gyvybiškai svarbu tyrinėti,

smalsauti, klausinėti, pačiam atrasti, pasiekti, nuspręsti, džiaugtis naujais atradimais, t. y. tenkinti ir turtinti pažinimo džiaugsmo poreikį. Nuo 4 iki 6 metų labiausiai vystosi vaikų iniciatyvumas, todėl jis nori išbandyti naujausių dalykų, pažinti, eksperimentuoti, kurti, tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios. Kiekvienas vaikas turi laisvę, pakankamai laiko, erdvės tenkinti žaidimo poreikį, dalintis su kitais emocijomis, mintimis ir kitomis komunikavimo priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniais ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos atrasti pagarbaus ir veiksmingo bendravimo būdus (gerbti vieniems kitus, susitarti sprendžiant problemas, kontroliuoti savo emocijas įtemtose situacijose, aiškiai išsakyti, argumentuoti nuomonę, padėti, pasitikėti ir pan.).

Lopšelyje-darželyje vaikų poreikiai tenkinami, taikant įtraukties principus. Bendrojo ugdymo grupėse pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) programas integruotai ugdomi vaikai, turintys nedidelių, vidutinių, didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Vaikų poreikiams tenkinti lopšelyje-darželyje įrengtas sensorinis nusiraminto kambarys, naudojami streso ir nerimo malšinimo rinkiniai, garsą slopinančios ausinės, jutiminiai kūno apdangalai, bendravimo paveikslėliai. Esant poreikiui vaikams organizuojamas pavežėjimas, pritaikoma aplinka, mokytojui padeda švietimo pagalbos specialistai, mokinio padėjėjai. Vaikams, turintiems Švietimo pagalbos tarnybos rekomendacijas, specialistų (grupės mokytojai, mokytojo padėjėjai, mokinio padėjėjai, logopedas, socialinis pedagogas) komanda rengia pritaikytas / individualizuotas ugdymo(si) programas, adaptuojant programas „AUK“ turinį. Ugdytiniais sudarytos sąlygos lavėti pagal kiekvieno prigimtines galias. Vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) turinio ir proceso kūrimo dalyviai, įsitraukiantys, atliepiantys, siūlantys, ir taip dalyvaujantys su jų ugdymusi susijusiuose sprendimuose. Vaikų reagavimo į ugdymo(si) situacijas stebėjimas, įsiklausymas į vaikų nuomonę padeda mokytojui geriau suprasti momento čia ir dabar poreikius ir jais grįsti ugdymo(si) procesą.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Svarbi sėkmingo ikimokyklinio ugdymo(si) sąlyga – mokytojų ir

ugdytinių šeimos bendradarbiavimas. Bendrystė su šeima grindžiama abipusiu supratimu, atsakomybe, geranoriškumu, pagarba, konfidencialumu, pagalba ir dėmesiu. Šeimų lūkesčiai ikimokykliniam vaiko ugdymui nevienodi. Vieniems tėvams (globėjams) aktualu, kad vaikas būtų kokybiškai ugdomas, plėtojami jo gabumai ir talentai, kiti tėvai iš lopšelio-darželio labiau tikisi meilės vaikui ir geros vaiko savijautos, dar kiti – pagalbos įveikiant vaiko socialines ir pažinimo problemas. Apibendrinus tėvų (globėjų) lūkesčius, ugdymo(si) procese svarbiausia:

- ❖ gera vaiko savijauta, saugumas ir sveikata;
- ❖ mokytojų šiluma santykiuose su vaikais ir jų tėvais (globėjais);
- ❖ saugi, estetiška ir vaiko poreikius tenkinanti lopšelio-darželio aplinka;
- ❖ įdomus, turiningas kasdienis vaiko gyvenimas grupėje ir lauke.

Tėvai (globėjai) yra nuolatiniai pagalbininkai ugdymo(si) procese, ugdomosios aplinkos kūrime, palaiko tradicijų puoselėjimą, vaikų sveikatos stiprinimą, aktyviai dalyvauja renginiuose, projektuose. Su tėvais (globėjais) tariamasi dėl vaiko ugdymo(si) tikslų, švietimo pagalbos teikimo, vaikų saviraiškos poreikių tenkinimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius.

Tikslingai modeliuojama praktinė mokytojų ir ugdytinių šeimų sąveika itin reikšminga ir tęsiant grupėje pradėtas veiklas namų aplinkoje, kuria bendruomenės kultūrą, paremtą vertybėmis ir tradicijomis. Bendravimui naudojame susitikimus, individualius pokalbius, atvirų durų dienas, elektroninį dienyną, elektroninį pašta, socialinį tinklą Facebook ir pan.

Regiono ir įstaigos savitumas

Lopšelio-darželio ugdytiniai ugdosi dviejuose pastatuose Kuršėnų miesto pietinėje dalyje – Daugėliuose. Netoliese vingiuoja upė Venta, kurios pakrante nutiestas 5,2 km pėsčiųjų takas, ošia Daugėlių pušynas, eina geležinkelis Šiauliai–Klaipėda. Nepakartojamas vaikų patirčių šaltinis – turtinga Kuršėnų miesto aplinka:

- socialinė: Šiaulių r. Kuršėnų Daugėlių progimnazija, Šiaulių r. Kuršėnų sporto mokykla, Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko viešoji biblioteka, Kuršėnų kūrybos namai;

- kultūrinė: bažnyčia, puodžių muziejus, kalendorių muziejus, tradiciniai miesto renginiai, Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centras, pėsčiųjų tiltas, jungiantis pagrindinę miesto – Lauryno Ivinskio aikštę ir Kuršėnų dvaro parką;

- gamtinė: upė Venta, intakas Šudkojis, pušynas, miesto parkas, karjerų tvenkiniai, valstybės saugomi paveldo objektai – ažuolai;

- lankytinos istorinės vietos: Kuršėnų Gruževskių dvaro rūmai, etninės kultūros ir tradicinių amatų centras, senosios evangelikų liuteronų kapinės, L. Ivinskio aikštė.

Įvairi Kuršėnų miesto aplinka suteikia praktinių įgūdžių, realios patirties, ugdo vaikų kūrybiškumą ir smalsumą, skatina fizinį aktyvumą, moko bendrauti su įvairiais žmonėmis, skirtingo amžiaus, kultūros atstovais. Mokantis gamtoje vaikai geriau supranta ekologijos principus, gamtos apsaugos svarbą ir savo vaidmenį aplinkos išsaugojime.

Tvarumo ir darnaus vystymosi principais grindžiama lopšelio-darželio veikla. Bendruomenė dalyvauja programoje „Darnus darželis“.

Lopšelyje-darželyje įgyvendinamos socialinių emocinių įgūdžių ugdymo programos „Kimochis“ ir „Žipio draugai“. Lopšelio-darželio bendruomenė dalyvauja Lietuvos sveikatą stiprinančių ir aktyvių mokyklų tinkle ir įgyvendina sveikatos stiprinimo programą, fizinio aktyvumo skatinimo planą. Lopšelis-darželis yra įsitraukęs į Lietuvos vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo projektą „Olimpinė karta“.

Ugdymas(is) vyksta projektų metodu. Vyrauja proaktyvus pedagogo vaidmuo, grindžiamas vaiko interesų, iniciatyvų, idėjų palaikymu ir išplėtojimu, ugdymosi kontekstų, provokacijos, iššūkio sukūrimu ugdytinių įsitraukimui, tyrinėjimui, kūrybai. Ugdymas vyksta projektų metodu integruojant ugdomosios veiklos moderavimą klausimais, įkūnytąjį mokymąsi, naratyvų žaidimą, STEAM ugdymą, lauko pedagogiką, lėtą ugdymą, patirtinį ugdymą. Ugdymo(si) procesas vyksta ne tik grupių patalpose, bet ir aktų, sporto salėse, Lego Dacta žaidimų kambarėlyje, tyrinėjimų laboratorijoje, multisensorinėje erdvėje, koridoriuose, laiptinėse, lopšelio-darželio lauko klasėje-kupole ir kitose vidaus bei išorės erdvėse.

Lopšelio-darželio kieme įrengtos įvairios tikslingos, funkcionalios, atviros bendruomenei edukacinės erdvės, kuriose kūrybiškai plėtojamos visos ugdytinių kompetencijos. Edukacinėse erdvėse siūlomos idėjos veikloms praturtina ugdomąjį procesą, sudaro sąlygas šeimoms laisvalaikį pasinaudoti šių erdvių galimybėmis. Realizuojamos lauko pedagogikos idėjos. Sudarytos sąlygos (atšviečiančios liemenės, lietaus palčiai, guminiai batai ir pan.) ugdytis lauke įvairiu oru laikantis higienos normų. Lopšelis-darželis yra Lietuvos mokyklų edukacinių erdvių konkurso nugalėtojas.

Lopšelyje-darželyje sukurta ir nuolat plėtojama stimuliuojanti, sveika ir saugi, skatinanti žaidimą, patyriminę veiklą, aktyvų judėjimą ir įtrauktį vidaus ir lauko aplinka.

Į ugdymo(si) procesą integruojama tarptautinė Mokymosi visą gyvenimą programa, įvairi tikslinga, į vaikų poreikius orientuota projektinė veikla („Erasmus+“, „eTwinning“, ESFA ir kt.). Lopšelis-darželis turi didelę patirtį, įgyvendindamas tarptautinius projektus (<https://ldkursenai.lt/projektai/>).

Palaikomi ir plečiami ryšiai su rajono, šalies ir užsienio šalių ikimokyklinėmis įstaigomis. Ugdytiniai supažindinami su įvairių Europos Sąjungos šalių kultūra, tradicijomis ir kalba. Mokytojai kompetentingi suteikti ugdytiniais elementarių pradinių anglų kalbos žinių.

Apie lopšelio-darželio veiklą informacija teikiama interneto svetainėje ldkursenai.lt ir socialinio tinklo *Facebook* paskyroje.

Lopšelis-darželis aktyviai bendradarbiauja su įvairiomis švietimo įstaigomis, verslo įmonėmis, kultūros įstaigomis, asociacijomis ir bendruomenėmis. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (edukacijos, išvykos, projektai, renginiai, susitikimai ir pan.) – tai turtingos, įsimenančios, prasmingos, auginančios patirtys ir bendruomeniškumas.

Mokytojai ir kiti specialistai

Vaikams įgyti įvairių gebėjimų, žinių, patirčių padeda aukštos profesinės kompetencijos, pozityvių nuostatų, nuolat tobulėjantys, teikiantys kokybiškas ir šiuolaikiškas ikimokyklinio ugdymo(si) paslaugas mokytojai. Su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais vaikais dirba

logopedai, socialinius įgūdžius ugdo ir stiprina socialinis pedagogas. Fizinio ir meninio (muzika, šokis) ugdymo užsiėmimus veda mokytojai specialistai.

Mokytojai, perėmę proaktyvaus pedagogo vaidmenį, yra ugdymosi idėjų bendraautoriai, mediatoriai, aplinkos kūrėjai. Jie:

- pasiruošę mokytis kartu su vaikais;
- inicijuoja, bet nenurodinėja;
- pasirūpina įtraukiančia medžiaga, priemonėmis, sukuria iššūkius, provokacijas, ugdymosi kontekstus;
- motyvuoja ir padrašina;
- skatina, inspiruoja, įkvepia;
- nustato ribas ten, kur kyla grėsmės;
- pastebi, išgirsta vaikų idėjas, kurias jie pasako „tarp eilučių“;
- reaguoja į vaikų refleksijas;
- ypač vertina gerų santykių su vaikais užmezgimą ir išlaikymą.

Mokytojai nuolat domisi kintančia aplinka ir reaguoja į pokyčius, naudoja įvairius ugdymo(si) metodus ir formas, apmąsto ir įsivertina savo veiklą, mokosi su kitais ir iš kitų, skleidžia darbo patirtį rajone, šalyje ir užsienyje, dalyvauja tarptautiniuose ir šalies projektuose bei programose.

Lopšelyje-darželyje kiekvienoje grupėje dirba mokytojo padėjėjas, kuris padeda grupės mokytojui ir vaikams ugdytis. Grupės patalpų sanitarinė-higieninė būklė rūpinasi kitas personalas. Dirba mokinio padėjėjas, kuris padeda vaikams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių savarankiškai dalyvauti ugdyme ir kitoje veikloje. Telkiamos darbuotojų komandos projektų rengimui ir įgyvendinimui, renginių organizavimui, įvairių programų ir ataskaitų rengimui ir pan. Komandinė veikla stiprina mokytojų ir kitų darbuotojų lyderystės įgūdžius, efektyvina komunikaciją ir bendradarbiavimą, išlaisvina kūrybinį potencialą.

Lopšelyje-darželyje dirba Šiaulių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistas, kuris veda edukacinius užsiėmimus vaikams, informuoja ir konsultuoja darbuotojus, ugdytinių tėvus (globėjus) apie vaikų sveikatos stiprinimą ir saugojimą, sveiką gyvenseną, vykdo prevencines priemones.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PRINCIPAI

Ikimokyklinio ugdymo(si) šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymasis, aktyvus, autentiškas, patirtinis, žaismingas jo dalyvavimas ugdymo(si) procese.

Planuojant ugdymo(si) turinį, metodus, parenkant ugdymo(si) priemones, kuriant ugdymo(si) kontekstus, organizuojant ugdymo(si) procesą, numatant veiksmingas ugdomasias sąveikas, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas laikomasi šių ikimokyklinio ugdymo(si) principų:

Vaiko raidos ugdymo(si) dermės ir integralumo principas. Ugdymo procese skatinama vaiko raida, užtikrinamas visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas ir veiklų integralumas. Šis principas ypač sėkmingai įgyvendinamas pasitelkiant projektines veiklos metodą.

Įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę.

Žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas svarbiausia savarankiška vaiko veikla.

Tvarios praktikos principas. Tvarumo vertybių prioritetas kasdieniame lopšelio-darželio gyvenime ir ugdymo turinyje – svarbiausia tvarios mokyklos savybė. Nuolatiniai tvarumo pokyčiai ir bendruomenės įtrauktis, atliktų pokyčių įsivertinimas – tai nuoseklus ir kryptingas procesas tvariose mokyklose.

Šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

Vaiko ir mokytojo bendros veiklos ir bendrakūrėjų principas. Vaikas ir mokytojas yra lygiaverčiai ikimokyklinio ugdymo(si) proceso kūrėjai. Bendrą aplinkų, sąveikų, prasmų kūrimą užtikrina įsiklausymas į vaikų nuomonę, vaikų poreikių, interesų, iniciatyvų palaikymas, vaikų įtraukimas į sprendimų priėmimą ir glaudus dialogiškas bendravimas.

Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesusplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turinti vaiko patirtį.

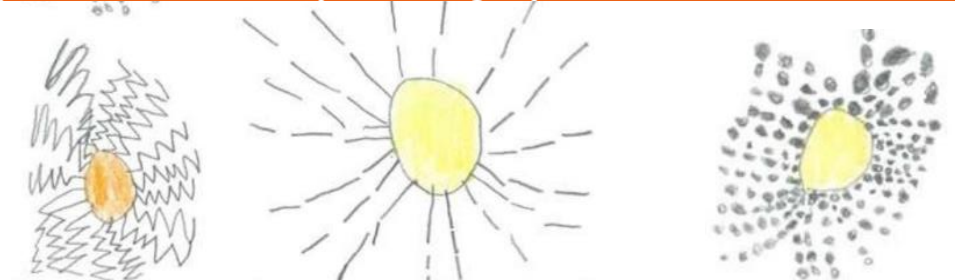
Sociakultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei.

Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdieniui rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.

Reflektyvaus ugdymo(si) principas. Emocinis reagavimas, apmąstymas, aptarimas, grįžtamasis ryšys yra vaiko ūgties ir ugdymo(si) tobulinimo procesai. Su vaikais jiems prieinamais būdais reflektuojama nuolat, veiklos metu ir po jos. Mokytojai apmąsto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si).

Kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atvirose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo.

Vaiko raida yra skatinama, kai jam keliame ugdymosi iššūkius, kurie yra šiek tiek didesni už jo turimus gebėjimus.

TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYO(SI) REZULTATAI

Programos tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius darnaus vystymosi principais grįstus edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Tikslui pasiekti keliama šie uždaviniai:

- į(si)vertinti kiekvieno vaiko ugdymo(si) poreikius, atsižvelgiant į vaiko raidos tarpsnius, individualius raidos ypatumus, prigimtinius gebėjimus ir sociokultūrinę aplinką;

- organizuoti ugdymą derinant kryptingą mokytojo ir spontanišką vaiko veiklą, taikant tvaraus, patirtinio ugdymo(si) metodus (projektus, tyrinėjimus, eksperimentavimą, pažintines išvykas, diskusijas ir kt.), pripažįstant žaidimą kaip neatsiejamą ugdymo dalį;

- sukurti vaikų ugdymuisi pritaikytą, funkcionalią ir ugdymąsi stimuliuojančią aplinką;

- individualizuoti ugdymosi turinį, tikslingai parinkti priemones ir ugdymosi metodus, siekiant kiekvieno įtraukties;

- siekiant kiekvieno vaiko ugdymosi sėkmės, sudaryti įvairias galimybes vaikams pademonstruoti savo pasiekimus ir daromą pažangą, juos sistemingai fiksuoti, analizuoti, vertinti ir aptarti su tėvais (globėjais) ir kitais su vaiko ugdymu susijusiais asmenimis;

- plėtoti aktyvia partnerystėje grindžiamą bendradarbiavimą su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais.

Įgyvendinant ikimokyklinio ugdymo tikslą, siekiame **aktyvaus, unikalaus, kūrybingo** vaiko, kuris būtų pasitikintis, besirūpinantis savimi ir kitais, jautrus kultūrinei ir socialinei įvairovei, komunikabilus, lanksčiai mąstantis, kūrybingas, sėkmingai besimokantis. Vaiko galių siekiame per 18-ka pasiekimų sričių.

Lopšelyje-darželyje vyrauja visuminis ugdymas per patyrimus, žaidimus, tvarumą ir projekcinę veiklą, laiduojantis įtraukaus, visiems

vaikams prieinamo ir sėkmingo ugdymosi organizavimo prieigą. Vyrauja proaktyvaus mokytojo vaidmuo, grindžiamas vaiko interesų, iniciatyvų, idėjų palaikymu ir išplėtojimu, ugdymosi kontekstų, provokacijos, iššūkio sukūrimu. Ugdymosi kontekstams būdinga kryptinga vaikų veiklą inicijuojanti idėja ar iššūkis, mokytojui tikslingai parenkant ir tam tikru būdu išdėliojant priemones, sukuriančias netikėtumo momentą. Kontekstai skatina autentiškus vaikų sumanymus, palaiko ilgalaikį domėjimąsi ir gilina supratimą. Kuriant ugdymo(si) kontekstus dėmesio centre yra vaikams aktuali, dėmesį patraukianti, skatinanti veikti, vaikų iniciatyvoms atvira, estetiškai patraukli aplinka.

Universalaus dizaino mokymuisi kontekstas – tai lanksti, visiems vaikams prieinama ugdymo(si) aplinka ir veiksmingas procesas, kuriame, nepriklausomai nuo amžiaus, socialinių, kultūrinių, lingvistinių, sveikatos skirtumų, visiems vaikams sudaromos sąlygos žaisti, patirti ir ugdytis. Galėdami rinktis alternatyvius tyrinėjimo, pažinimo ir dalyvavimo būdus, vaikai veikia savo tempu, pagal savo galias ir mokosi vieni iš kitų. Galimybė pasirinkti veiklas ir priemones, siekiant numatyto rezultato, skatina turėti savo ketinimą, idėjų, sumanymų, jų kryptingai ieškoti ir pamažu suprasti savo žaidimo ar mokymosi būdus. Vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, jaučiasi lygiaverčiais dalyviais, visi kartu mokosi vieni kitus pažinti ir veikti žmonių įvairovėje;

Žaismės kontekstas – būtina palaikyti kasdinių veiklų žaismingumą, kuriant džiaugsmo bei nuostabos tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant, dalinantis potyrius. Kontekstas atliepia vaiko žaismingą savęs ir pasaulio pajautimą, skatina žaisti judesiais, pojūčiais, emocijomis, kalba, vaizduote, mintimis. Eksperimentuojama veikimu tuščioje ir daiktinėje erdvėje, atrandant, kad žaidimas gali gimti „iš nieko“, mintyse. Palaikomi netikėti vaikų būdai suprasti, tyrinėti, improvizuoti, priimamos „neteisingos“ jų teorijos apie pasaulį, įkvepiančios pratęsti „tiesos“ paieškas. Mokytojas jautriai pastebi žaismę vaikams veikiant, ją atliepia, pratęsia, kokybiškai papildo ir įtraukia kitus vaikus;

Judraus patirtinio ugdymosi kontekstas – skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdienį judrumą, didinti judraus mokymosi galimybes. Įdomias, prasmingas ugdymosi situacijas kuria dialogiška vidaus ir lauko

aplinkų jungtis, įrangos mobilumas, pritaikymas tyrinėti judesį, judriais būdais dalyvauti visų ugdymosi sričių veiklose.

Kultūrinių dialogų konteksto esmė padėti kiekvienam vaikui kurti savo individualų tapatumą. Mokyklos aplinka yra erdvė nuolatinėms socialinėms ir kultūrinėms sąveikoms bei reiškiniams patirti, pažįstant šeimos, mokyklos grupės, kaimynystės, regiono, etninės grupės ir šalies bei globalaus pasaulio kultūrinius ypatumus ir vertybes. Mokyklos aplinkoje matomi įvairių kultūrų ženklai, simboliai, patiriami papročiai ir elgsenos, išbandomos skirtingos kultūrinėsraiškos formos, ugdantis pozityvų požiūrį į įvairovę ir kitoniškumą;

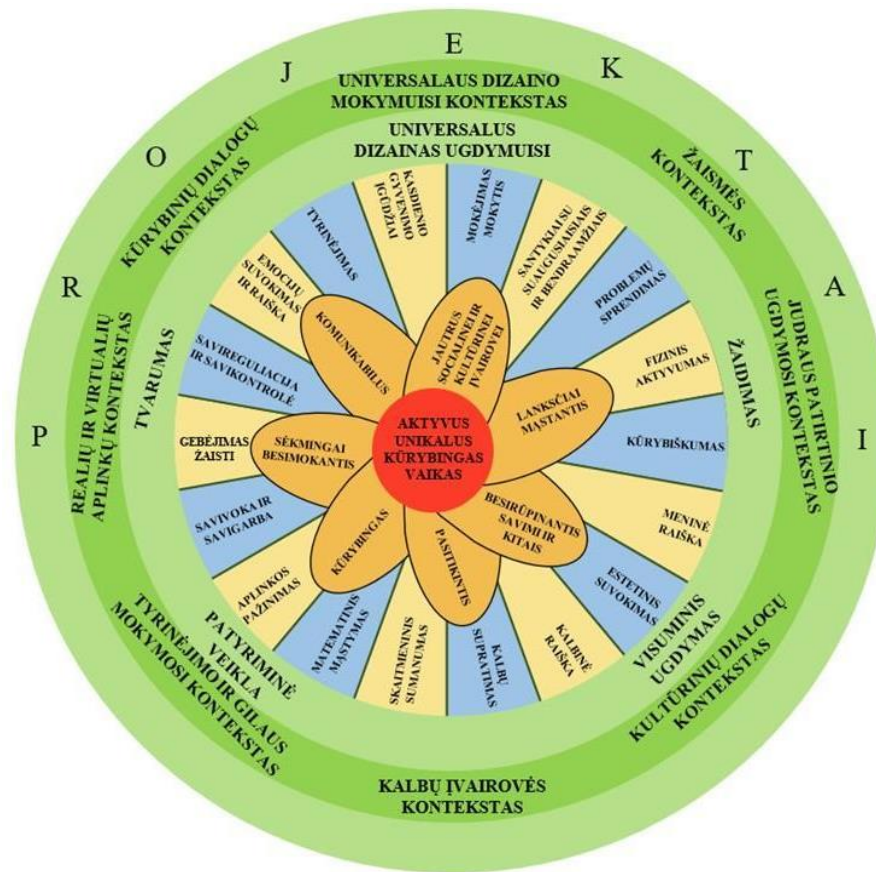
Kalbų įvairovės kontekstas – sudarytos sąlygos rasti ir plėtoti skirtingiems vaikų komunikavimo būdams, įvairiai žodinei ir nežodinei raiškai, kalbų pažinimui, teigiamoms nuostatoms, susijusioms su kalbų ir jos formų įvairove.

Tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstas paskirtis – atliepti prigimtinių vaikų smalsumą, įtraukti juos į aplinkos tyrinėjimą, skatinanti giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Kuriamas kontekstas kupinas žaismės, atviras iššūkiams, jame daug laisvės vaiko spėliojimams, atsakymų į savo keliamus klausimus paieškoms, tyrinėjimu grindžiamiems sprendimams.

Realijų ir virtualių aplinkų konteksto paskirtis – patirti ir pažinti, plėtoti vaikų skaitmeninį sumanumą, informatinį mąstymą, aplinkas saikingai ir saugiai papildant skaitmeninėmis priemonėmis bei įranga. Tuo pačiu skatinant vaikų savivaldį mokymąsi, laisvės veikti ribas, spręsti problemas, įveikti iššūkius;

Kūrybinių dialogų kontekstas – kuomet vaikai patiria kūrybos laisvę, išgyvena netikėtumą, kūrybos džiaugsmą ir pasididžiavimą įveikus kūrybinius iššūkius. Aplinkų estetika ir įvairovė kuria prielaidas vaikams tyrinėti kūrybinės raiškos galimybes, išbandyti daugiau nei vieną būdą įgyvendinti kūrybinę idėją ar išspręsti problemą, pasirinkti alternatyvias raiškos priemones, improvizuoti, kurti ir perkurti. Dinamišką kūrybos procesą palaiko mokytojas kūrėjas, sudarantis sąlygas vaikui laisvai, spontaniškai veikti.

Bendruomenės sutarimu visi aukščiau išvardinti ikimokyklinio ugdymo programos „AUK“ įgyvendinimo aspektai atspindi programos konceptualaus modelio vizualizacijoje (1 pav.).

1 pav. Konceptualaus modelio vizualizacija

UGDYO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

Ugdymo(si) turinys (toliau – turinys) skirtas tikslo ir uždavinių įgyvendinimui, kuriame numatoma vaikų gebėjimų, vertybinių nuostatų, metodų, priemonių ir ugdymo(si) proceso organizavimo visuma. Turinys pritaikomas ir pasirenkamas taip, kad būtų prasmingas ugdytiniui, atitiktų jo polinkius, poreikius ir aktyvaus dalyvavimo kasdienėje veikloje galimybes, orientuotas į vaikų įvairovę ir skirtingus ugdymosi poreikius nukreiptą ugdymą(si), užtikrinant kiekvieno vaiko ugdymosi sėkmę ir gerovę. Turinys yra lankstus ir atviras kaitai, padedantis ugdyti vaiko galias, siekiant aktyvaus, unikalaus ir kūrybingo vaiko asmeninės ūgties.

Ikimokyklinio ugdymo(si) pagrindas lopšelyje-darželyje yra:

❖ **visuminis ugdymas(is)** – lemiantis vaikų emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencinių galių harmoningą plėtojimasi.

❖ **universalus dizainas mokymuisi** – kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduojanti įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys:

- vaiko įsitraukimas į ugdomąją veiklą, sudominant ir sužadinant pozityvias emocijas;
- gilėjantis supratimas, gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais;
- įgytos patirties raiška, savarankiškai sugalvojant idėją, ją įgyvendinant, atspindint ar aptariant rezultatą.

❖ **vaiko žaidimas** – paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos ir plėtojamos galios. Lopšelyje-darželyje plėtojama visos bendruomenės žaidimo kultūra, skatinanti žaisti, kurti ir bendradarbiauti. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymosi vienovės bei darnos.

❖ **patirtinė veikla** – vaiko ugdymas(is) darant, veikiant: pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

Ugdymo(si) turinys įgyvendinamas **projektų metodu**, pasitelkus į vaiką orientuotą, pedagogo ir vaiko sąveiką, problemų sprendimu ir patyrimu grįstą ugdymąsi. Į projektinį ugdymą integruojami įvairūs metodai. Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami atsižvelgiant į vaikų poreikius, pedagogų sumanymus, gerąją patirtį, šeimos rekomendacijas.

Mokytojai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo(si) turinį – planuoti veiklą, pasirinkti ugdomąją medžiagą, metodus, formas, būdus, priemones.

Projektų metodas – mokymosi veikiant, patirtinio ugdymosi metodas. Projektinė veikla suteikia vaikams įdomios, aktualios ir prasmingos, palaikančios ir stiprinančios jų ugdymosi motyvaciją, padedančios įvaldyti įvairias ugdymosi strategijas, veiklos galimybes. Projektinės veiklos metu vaikai dalijasi patirtimi, kartu su mokytoju planuoja, tariaisi, siūlo, ką galima projekte nuveikti, aktyviai jame dalyvauja. Ugdosi jiems tinkamu tempu, gali klysti ir vėl bandyti. Projektų metodas taikomas, laikantis aiškių ir konkrečių etapų, projektai turi nusistovėjusią struktūrą (2 pav.). Projektinė veikla įgyvendinama atsižvelgiant į vaikų, mokytojų, tėvų (globėjų) idėjas ir kitų projektų (savivaldybės, nacionaliniai, tarptautiniai) siūlomas veiklas. Kartu šis metodas yra itin lankstus ir kontekstualus: jis susijęs su santykiais, susitarimais, prasminga vaikų veikla, „ugdymu kiekvienam ir visiems“. Vykdydami projektinę veiklą, mokytojai gali veiksmingai taikyti praktines naujoves, o vaikams sukuriama išskirtinės galimybės ir išmokti mokytis, ir kaupti patirtį.

2 pav. Projekto struktūra

Ugdymosi turinys dėliojamas pagal pasiekimų sritis. Pasiekimai į grupes jungiami pagal ikimokyklinio ugdymo tikslą numatytas vaiko galias: pasitikintis, besirūpinantis savimi ir kitais, jautrus kultūrinei ir socialinei įvairovei, komunikabilus, lanksčiai mąstantis, kūrybingas, sėkmingai besimokantis.

Lanksčiai mąstantis vaikas apima Matematinio mąstymo, Skaitmeninio sumanumo pasiekimų sritis.

Matematinis mąstymas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais. Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimą ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų: Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartinamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ir stambumą į vieną eilę. Tapatina ir atrenka kelis daiktus pagal formą, spalvą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).	Padedami mokytojo, vaikai susieja „vienetą“ su vienu daiktu. Supranta, kad paskutinis skaičių sekos skaičius reiškia suskaičiuotą objektų kiekį, o skaičiuojant naudojama ta pati žodžių seka. Žaisdami ir tyrinėdami vaikai pažįsta pasaulį per visus jutimus, kurie padeda suvokti kvapą, garsą, skonį, tekstūrą. Rūšiuoja daiktus pagal formą, spalvą ir dydį, ima reaguoti į sąvokas „toks pat“, „skiriasi“, „kitoks“, „panašus“. Vaikai suvokia dienos rutinos eigą, nuspėjamai reaguoja į įprastus įvykius, kurių baigtį numato iš anksto (pavyzdžiui, įjungus jungiklį, žaislas pradeda judėti). Žaisdami suvokia priežasties pasekmės ryšį (veiksmai, kurie vyks). Daiktų svorį palygina juos kilnodami. Vaikai nuspėdami palygina indo talpos turį (kuriame inde telpa daugiau vandens), o spėjimą patikrina pildami vandenį iš vieno indo į kitą. Mokytojo padedami susipažįsta su sąvokomis: „ilgas“ arba „trumpas“, „aukštas“ arba „žemas“. Kalbėdamiesi su suaugusiuoju vaikai pavadina vis daugiau linijų, dvimačių (plokštumos) ir trimačių (erdvės) figūrų. Atpažįsta jas vizualizacijose, randa aplinkoje. Žaisdami ir eksperimentuodami įvairiose edukacinėse erdvėse vaikai įgyja vis daugiau patirties pasirinktu būdu (gestais, kalba, piešiniais ar vadovaudamiesi instrukcijomis) duoti nurodymus dėl objekto judėjimo krypties (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietos (viduje, išorėje ir kt.) arba sekti kitų atitinkamus nurodymus. Kalbinami vaikai noriai išsitraukia į vaizdinių, garsinių, žodinių, judesio, pojūčių, skirtingų kategorijų objektų sekų AB (BA) kopijavimo, pratęsimo, atkartojimo, atpažinimo veiklas.
	Ketvirtį–šeštį metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų:	Vaikai skaičiuoja pridėdant po vieną daiktą ar rankų pirštus. Mokosi atpažinti ir paaiškinti kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus (pavyzdžiui, skaitmenis, piešinius, schemas).

Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks. Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliu jų skirtumui apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Atrenka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja. Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando	Vaikai atlieka skaičiavimo užduotis (pavyzdžiui: „Žydėjo dvi gėlytės, pražydo dar viena. Kiek žydi dabar?“) jas suvaidindami, nupiešdami, parodydami gestais, manipuliuodami daiktais. Vaikai žaisdami skaičiuoja į priekį ir atgal (12-os ribose), pradeda skaičiuoti nuo bet kurio skaičiaus (10-ies ribose). Naudodamiesi objektais, piešiniais, kurdami istorijas, vaikai pradeda suprasti, ką reiškia skaičius sudėti ir atimti. Iš pradžių mokosi sujungti ir išskaidyti kiekį 5-ių objektų grupėje, vėliau 10-ies ir 12-os ribose. Dalyvaudami žaismingose neformaliose, kūrybinėse veiklose, vaikai mokosi objektų kiekį grupėje (-ėse) apibūdinti kaip pakankamą / per didelį / per mažą tikslui pasiekti ar užduočiai atlikti (pavyzdžiui, dalintis obuoliais, sudaryti komandas). Vaikai įsitraukia į skaičiavimo uždavinių sprendimą (pavyzdžiui, kiek yra iš viso, kiek trūksta). Veikdami mokytojo tikslingai sukurtuose kontekstuose, mokosi samprotauti, taiko įgytą skaičiavimo patirtį. Mokosi vartoti žodžius, kuriais nusakomi matematiniai procesai (pavyzdžiui: „Manau, kad...“; Tai tiesa (netiesa), nes...“). Vaikai supranta, kad tam tikrą informaciją galima gauti surinkus duomenis, vykdant stebėjimus ar atliekant apklausas. Kartu su suaugusiaisiais jie mokosi apie artimiausią aplinką užduodami klausimus, į kuriuos atsakoma „taip“ arba „ne“, ir dalyvaudami apklausose, kuriose atsakymų skaičius neviršija 12. Vaikai įsitraukia į diskusijas su mokytoju ir kitais vaikais apie tai, kaip galima fiksuoti ir koduoti duomenis, bei dalinasi idėjomis, kaip juos grafiškai pavaizduoti. Stebėdami mokytoją ir kalbėdamiesi su juo, jie mokosi suprasti, apibūdinti ir interpretuoti piešiniuose, diagramose ar schemose pateiktus duomenis. Kartu su mokytoju vaikai svarsto ir diskutuoja, kas pasikeistų, jei apklausoje dalyvautų kiti vaikai arba jei duomenys būtų renkami kitu metu. Kartodami eksperimentus ir apklausas, jie pradeda suprasti, kad be įprastų, iš anksto nuspėjamų įvykių, egzistuoja ir atsitiktiniai. Vaikai įsitraukia į žaidimus, kurių baigties iš anksto nuspėti neįmanoma, pvz., žaidimus su suktuku, kauliuku ar loterijos bilietais, kur ne visada laimima. Žaisdami ir stebėdami jie supranta, kad atsitiktinio įvykio rezultatą galima prognozuoti eksperimentuojant arba logiškai mąstant. Diskusijose apie kasdinių įvykių tikimybę vaikų kalboje atsiranda vis daugiau tokių frazių kaip „gali įvykti – gali neįvykti“, „kažin ar įvyks“, „didelė tikimybė – maža tikimybė, kad įvyks“. Vaikai tyrinėja kaip galima palyginti daiktų ilgį (plotį, aukštį) arba tūrį, kai daiktų sugretinti neįmanoma. Džiaugiasi radę naujus dydžių palyginimo būdus: naudoti smulkesnius daiktus kaip matavimo priemonę didesniems daiktų dydžiams įvertinti; naudoti trečią daiktą kaip tarpininką dydžiams palyginti. Vaikams sukuriama probleminė situacija, kuriose reikia įvertinti atstumą tarp savęs ir kitų, tarp dviejų artimos aplinkos objektų, nagrinėjamą, sugalvoti ir paaiškinti, kaip įvairiose situacijose galima palyginti dviejų trijų pažįstamų objektų
---	--

	pavaizduoti, kaip reikėtų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.	atitinkamą dydį. Diskutuodami, dalinasi savo pastebėjimais ir kartu plečia su ilgio, masės, tūrio (talpos) matavimu susijusį žodyną (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai, lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus). Stebėdami, pažindami, spontaniškai ar tikslingai tyrinėdami realioje ar virtualioje aplinkoje pateiktus, atrastus ar pastebėtus matematinius objektus, atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį), mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti (pagal vieną požymį), komponuoti, konstruoti skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas. Vaikai eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, žibintuvėliais stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Įvairiai veikdami su figūromis (jas jungdami, skaidydami, dėliodami, vartydami, apšviesdami), atranda, kad sudėtingesni objektai gali būti gaunami ir vaizduojami kaip paprastesnių, gerai pažįstamų objektų junginys. Vaikai savo pastebėjimus išreiškia piešiniuose, lipdiniuose. Jų piešiniuose atsiranda vis daugiau detalių, vis daugiau dėmesio kreipiamą į jų išsidėstymą ir dydį. Vaikai, žaisdami ir eksperimentuodami skirtingose aplinkose, įgyja vis daugiau patirties pasirinktu būdu (gestais, kalba ar piešiniais, vadovaudamiesi instrukcijomis) duoti nurodymus apie objekto judėjimo kryptį (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietą (viduje, išorėje ir kt.) arba sekti kitų atitinkamus nurodymus. Vaikai palaipsniui susipažįsta su sekų AB, BA, ABC, AAB, ABB, ABA modeliais (raidėmis pažymima grupė elementų, kurie nuosekliai pasikartoja sekoje), mokosi juos atpažinti, nukopijuoti, pratęsti seką, rasti jos trūkstamą narį, sukurti kitą to paties modelio sekos pavyzdį. Sekų modeliavimo gebėjimus vaikai ugdo įvairiose veiklose piešdami, dėliodami įvairius objektus, ritmiškai dainuodami ar judėdami, nagrinėdami raštus ar kurdami ornamentus. Vaikų kalboje atsiranda vis daugiau pagrindinio matematinio žodyno elementų, todėl jie kaskart sėkmingiau gali susikalbėti siūlydami idėjas ir ieškodami tinkamų sprendimų.
Skaitmeninis sumanumas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiamo 3 žingsnio pasiekimų Žaidžia mokyklos aplinkoje	Suteikti vaikams galimybę žaisti, tyrinėti aplinką, domėtis grupėje ir mokykloje esančiais įvairiais jų amžių atitinkančiais, išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislai, išmaniosios

		bitutės, robotukai ir kt.). Atsižvelgiant į vaikų interesus ir poreikius organizuoti ugdomąsias veiklas
naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas. Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programą.	esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (robotukais, išmaniosios bitutės ir kt.), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais, parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradedą laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.	skatinančias laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų saugaus naudojimosi taisyklių.
	Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu.	Vaikai tikslingai, pagal gebėjimus, naudojami skaitmeninėmis technologijomis ieškant informacijos, bendraujant ir sprendžiant iškilusias problemas. Vaikai žaisdami, fotografuodami, tyrinėdami aplinką, naudojami išmaniniais daiktais (robotukais, išmaniaisiais rašikliais, telefonais ir kt.) aiškinasi jų veikimo būdus ir juos išbando. Mokosi girdėti vienas kitą, priima draugų pasiūlymus, sprenddami iškylančius klausimus. Mokytojo padedami (iki 0,5 valandos per dieną) naudojami nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybėmis (piešimas, fotografavimas, garso, vaizdo įrašas ir kt.). Kuria skaitmeninius personažus, animuoja ir įgarsina programavimo elementus žaidybiniame aplinkoje. Vaikai mokosi atsakingai naudotis skaitmeninėmis priemonėmis ir virtualaus bendravimo taisyklėmis, aptardami su suaugusiuoju įvairias situacijas ir pavyzdžius.

	Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradedą suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką. Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.	
--	---	--

Besirūpinantis savimi ir kitais vaikas apima Kasdienio gyvenimo įgūdžių, Fizinio aktyvumo, Savireguliacijos ir savikontrolės pasiekimų sritis.

<i>Kasdienio gyvenimo įgūdžiai</i>	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam. Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradedą tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradedą laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų	Vaikai valgydami kartu su mokytoju ir kitais vaikais estetiškai patiektą maistą, girdėdami suaugusiųjų aiškinimus, žiūrinedami knygas, korteles, piešinius susipažįsta su sveikatai palankiu maistu, kaupia atitinkamą žodyną. Žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus. Kasdienio valgymo metu bando valgyti savarankiškai, mokosi naudotis stalo įrankiais. Vaikai drauge su suaugusiuoju mokosi saugiai žaisti, atsargiai elgtis su buities daiktais. Vaikai varto knygeles, klausosi istorijų, pasakojimų apie (ne)saugų elgesį gatvėje. Naudoja specialias saugumo priemones – atšvaitus, saugos diržus, šalms, liemenes ir kt. ir pasako, kodėl juos nešiodami žmonės yra saugesni. Padedant suaugusiajam mokosi rengtis, laikytis tvarkos, rūšiuoja daiktus, šiukšles, padeda žaislus į vietą. Susipažįsta su higienos reikmenimis, mokytojo skatinami, drąsinami, mokomi, padedami ugdosi kūno priežiūros įgūdžius, prausia veidą, rankas, šluostosi, bando savarankiškai naudotis tualetu. Vaikai aiškinasi apie sveiko maisto naudą, sužino, ką valgyti yra naudingiau sveikatai, tyrinėja sveiko maisto piramidę.

elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.	Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtų sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. Valgo savarankiškai, tvarkingai. Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinius prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimėi. Žino pagalbos telefono numerį.	Vaikai išitraukia į sveikų ir skanių užkandžių bei gėrimų gamybą: mokosi suprasti ir patys kurti receptus; plauna, sveria, uosto, dalina, pjausto, maišo, skanauja, pavadina; gėrisi estetiniu išpūdžiu. Kartu su mokytoju sėja, sodina, augina, gamina ir ragauja, žaisdami kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja maisto gaminimo procesus. Vaikai mokosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgį nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant. Suaugusiojo pavyzdžiu, pokalbių metu, per vaizdinę medžiagą ir t.t. mokosi tausoti maistą, jo nešvaistyti, sužino, kad pasaulyje yra vietų, kuriose žmonės jaučia maisto stygių. Vaikus laikyti asmens higienos motyvuoja dainelės, eilėraščiai, pasakojimai, tyrinėjimai, sužinant apie bakterijas ir virusus. Vaikai supranta, kodėl svarbu plauti rankas prieš valgį, pažaidus, susitėpus, pasinaudojus tualetu, ir pratinasi tai daryti. Vaikai išitraukia į aplinkos tvarkymo veiklas. Vaikai pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti, pamato grupėje ar lauko aplinkoje numestą šiukšlę, mokosi jas rūšiuoti. Vaikai, pokalbių metu, vartydami knygeles, klausydami jiems skaitomų pasakojimų, pasakų, žiūrėdami edukacinius filmukus, sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi jų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Kasdienių veiklų metu mokosi saugiai elgtis žaisdami grupės aplinkoje, kieme, lauke, laikyti susitartų saugaus elgesio taisyklių, kaip elgtis, į ką kreiptis pagalbos nutikus nelaimėi. Jie mokosi atsakingai ir saugiai elgtis aplinkoje, kurioje yra gyvūnų; aiškinasi, kad negalima valgyti rastų nežinomų uogų, grybų ir pan. .
Fizinis aktyvumas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Esminiai gebėjimai.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga	Vaikai judėjimo džiaugsmą patiria laisvai bėgiodami, landžiodami, šokinėdami, laipiodami karstynėmis, kopėtelėmis, laipteliais, žaisdami su kamuoliais, važinėdami triratukais. Vaikų judesių koordinacija, orientacija erdvėje, vikrumas, greitumas, jėga tobulėja žaidžiant su įvairias kamuoliais, įveikiant kliūtis. Vaikai išlaikyti pusiausvyrą mokosi eidami sumažinto ploto paviršiumi (tarp dviejų nubrėžtų linijų ir pan.), įveikdami kliūtis (ką nor peržengdami), lipdami laiptais pakaitiniu žingsniu.

Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.	keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gauda kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.	Judėdami laisvoje erdvėje, žaisdami judriuosius žaidimus, vaikai nuo greito ėjimo pereina prie bėgimo. Pirštų, plaštakos ir visos rankos judesius vaikai lavina: pratindamiesi nykščiu ir kitais pirštais suimti daiktą, laikyti daiktą per alkūnes sulenktomis rankomis ir purtyti, stuksenti, perimti iš rankos į ranką. Vaikai pradeda lankstyti ranką per riešą, pratinasi ją pasukti, apversti plaštaką delnu žemyn, į viršų, mostelėti plaštaka, vis tiksliau atlikdami judesius, kuriuos lavinti padeda ko nors vienas ant kito dėliojimas, įkišimas, ištraukimas, užsukimas, atsukimas, vėrimas, segimas, darinėjimas, įrankių naudojimas. Vaikai atlieka veiksmus su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis, žaidžia įvairius imitacinius, judriuosius žaidimus, kuriuose lavinami visi pagrindiniai judesiai: šliaužimas, ropojimas, ėjimas, bėgimas, šuoliukai, laipiojimas, pralindimas, metimai, pusiausvyros pratimai. Išbando įvairiausius mokytojo demonstruojamus ir pačių atrandamus ėjimo ir bėgimo būdus: eiti pasistiebus, ant pėdos šonų, kulnų; eiti ištiesta virve ir/ar linija, padėtu lanku; eiti aukštai keliant kelius, pusiau pritūpus, plačiu žingsniu, pristatomuoju, pakaitiniu ar kryžminių žingsniu, šonu, atbulomis, eiti nedideliame aukštyje (suoleliu); bėgti aukštai keliant kelius, šonu, atbulomis, įveikiant kliūtis, bėgti įkalnėn, nuokalnėn, bėgimą kaitalioti su ėjimu, sustoti pagal netikėtą signalą, keisti kryptis, bėgti greitai, lėtai. Vaikai lavina rankos judesių tikslumą, akies ir rankos koordinaciją ką nors dėliodami, konstruodami, verdami, piešdami ir kt. Padedami mokytojo, mokosi atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jų aktyvus kūnas turi pailsėti (pavargo bėgdami ar šokinėdami, kvėpuoja per burną, stipriai plaka širdis), taip pat, kada jų nejudrus kūnas reikalauja judėjimo (sunku ramiai sėdėti, susikaupti veiklai). Vaikai per skaitomus pasakojimus, istorijas ir asmenines patirtis sužino, kad aktyvi veikla padeda išlieti tiek malonias emocijas, tiek ir nerimą ar įtampą. Atlikdami atsipalaidavimo bei kvėpavimo pratimus, jie pajunta, kaip šie pratimai ramina kūną ir emocijas ar sunkias mintis. Vaikai
--	---	--

		išbando įvairius kūno aktyvumo reguliavimo būdus, pavyzdžiui, judėdami pagal greito ir lėto tempo, aktyvumą žadinančią ir raminančią muziką. Žaisdami komandinius žaidimus, vaikai mokosi laikytis taisyklių, laimėti ir pralaimėti, derinti judesius, judėjimo būdus, sutelkti ir perkelti dėmesį į regimus ir girdimus signalus.
Savireguliacija ir savikontrolė	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį. Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradedą laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Pats taiko įvairius nusiramino, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	Vaikai nusiramina, kai suaugusysis paima ant rankų ar priglaudžia, guodžia. Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį, rodo, kur skauda. Pats ieško nusiramino: apkabina minkštą žaislą, šaukia suaugusįjį. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą žaislą. Savarankiškai renkasi žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. Norai įsitraukia į dienos ritualus. Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus, nusiraminti. Pasitraukia iš žaidimo kai negauna norimo žaislo. Mokytojo skatinami vaikai vartoja žodžius, mimiką, gestus, o ne fizinę jėgą. Leisti vaikams patiems pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jie jau sugeba priimti sprendimą. Noriai dalyvauja įvairiose dienos ritualuose. Laikosi grupės susitarimų, supranta jų tikslingumą. Nusiramina girdėdami suaugusiojo komentarus, kalbėdami su suaugusiuoju apie tai, kas jie įskaudino. Nusiramina ir atsipalaiduoja klausydami ramios muzikos, sekamų ar skaitomų terapinių pasakų, žaisdami su stresą ir nerimą malšinančiais žaislais. Atsipalaidavimo ir nusiramino būdus taiko patys sau (pvz. žiūri pro langą, varto knygutes, piešia, nueina pažaisti į „Ramybės kampelį“). Suvokia, kad daug žmonių jais rūpinasi (tėvai, lopšelio-darželio darbuotojai, gydytojai ir kt.). Vaikai varto, „skaito“ knygas, žiūri filmukus, video medžiagą, aptaria herojų elgesį įvairiose situacijose. Ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Priklausomai nuo situacijos bando valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą. Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Jausmus vis dažniau įvardina, išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Patys stengiasi suvaldyti savo įniršį ir pyktį. Bendraamžių erzunami nusišuka ir nueina šalin, susilaikydami nuo konflikto.

	Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus. Vaikai patys sprendžia problemas, mokytoji neskubėti patarinėti, nurodinti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikams, kuriems reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose. Vaikai patys sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. Patys bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius. Bendraamžio erzunami nusišuka ir nueina šalin, susilaikydami nuo konflikto. Žaisdami kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be mokytojo pagalbos. Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškinantis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.
--	--	--

Pasitikintis vaikas apima Savireguliacijos ir savikontrolės, savivokos ir savigarbos, Emocijų suvokimo ir raiškos pasiekimų sritis.

Savivoka ir savigarba	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus. Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiaisiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis. Suaugusiojo skatinamas domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus,	Vaikai savo kūno ribas pajaučia suaugusiojo žaidinami, kutenami, kykuojami, rengiami bei kalbinami. Išorinį kūno vaizdą ir kūno dalis tyrinėja per judrias veiklas, pajausdami, patirdami, ką kuri kūno dalis daro, kaip juda, stebėdami save veidrodyje, ant blizgių daiktų paviršių, žaisdami šešėlių žaidimus. Savo augimą pajaučia, kai mokytojas suteikia galimybę savarankiškai matuotis išaugtus drabužėlius, batus; naudotis ūgio matuokliais, žiūrėti savo nuotraukas. Žaidinami, matydami save veidrodyje, nuotraukose tyrinėja aš – ne aš ribas; kasdienėje rutinoje ir veiklose atsirinkdami savo drabužėlius ar žaislus aiškinasi mano – tavo santykį, ko nors turėjimą (ką turiu aš – ką turi tu). Vaikų supratimas apie šeimą ir vaikų grupę plečiasi kartu su mokytoju ir tėvais kuriant šeimos ir grupės medį, žaidžiant įvairius žaidimus, žiūrinėjant šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas. Vaikų domėjimąsi skirtingomis kultūromis skatina suaugusiojo pasakojimai apie kitas šalis, kultūras, kalbas, jų atmainas; knygelių, parašytų įvairiomis kalbomis, vartymas; garso įrašų (dainelių, eilėraščių, pasakojimų) įvairiomis kalbomis klausymas; įvairiakalbiai stalo žaidimai. Vaikų suvokimą apie kalbą įvairovę ugdo, pozityvų požiūrį formuoja ir bendrauti

būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.	suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius. Ketvirtį–šeštį metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (išskvepiamas oras, širdies plakimas ir kt.). Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.	įvairiakalbėje aplinkoje moko, pavyzdžiui, svečių, atstovaujančių kitoms kalboms ar kultūroms, vizitai. Vaikai tyrinėja judėjimo ir atramos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas, vartydami enciklopedijas, žiūrėdami informacinius filmukus, taikydami vaikams skirtas papildytosios realybės technologijas, atlikdami eksperimentus, kurdami modelius, kurie nematoma padaro matomą. Mokytojo padedami, vaikai tyrinėja ir mokosi pajauti savo asmeninės erdvės ribas, suprasti savo privatumą ir reaguoti į asmeninės erdvės ribų pažeidimą. Vaikai aiškina, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali, ko negali. Žaisdami, kuria savo augimo laiko juostas, įsitraukdami į mokytojo tikslingai pasiūlytas savo augimo tyrinėjimo veiklas (kūno kontūro apvedimas matavimai, pėdų, plaštakų atspaudai, talentų šou ir kt.). Vaikai domisi, tyrinėja žmogaus gyvenimo ciklą. Piešia ir samprotauja, kaip atrodys užaugęs, kuo norėtų tapti tolimoje ateityje, apibūdina savo kūno augimą ir naujai įgytus gebėjimus. Vaikai aiškinasi savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus: mano šeima – kitos šeimos; lopšelio-darželio bendruomenė – kitų įstaigų bendruomenės; mano tauta – kitos tautos; mano šalis – kaimyninės ir kitos šalys; žemyno, kuriame gyvenu, žmonės – kitų žemynų žmonės. Vaikai plėtoja savo galias mokantis naujų dalykų, drąsiai imasi naujų sumanymų ir lyderystės (vadovauti žaidimui, padėti mažiau gebančiam, dalintis patirtimi). Vaikai įžvelgia pokyčius, savo asmenines savybes, stiprybes, sau priimtinausius mokymosi būdus, stiprina pasitikėjimą savimi ir savo gebėjimais. Darydami klaidas ir jas taisydami vaikai plėtoja atkaklumą, gebėjimą įveikti iššūkius. Vaikai patys inicijuoja bendrus žaidimus ar veiklas, siūlo ir derina veiklos idėjas, veiksmus, siužetą, susikuria veiklos ir elgesio taisyklės, padeda, paremia vienas kitą, tariaisi. Vaikai žaisdami komandinius žaidimus, mokosi laikytis taisyklių, patirti laimėjimą, pralaimėjimą.
<i>Emocijų suvokimas ir raiška</i>	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų	Vaikai emocijas išreiškia mimika, balsu, gestais. Mokosi jas įvardyti, kai suaugusieji vaiko patiriamas ir išreiškiamas emocijas pavadina, pakomentuoja. Nuotaikoms žymėti naudoja emocijų veidelius. Atpažįsta kito emocijas iš veido išraiškos, balso intonacijos.

Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoją (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Vaikai įvaldo paprastus emocijų reguliavimo būdus: parodyti, išreikšti emocijas, kreiptis pagalbos, pasiguosti, leisti apkabinamam, nuraminamam, nukreipti dėmesį nuo stiprias emocijas sukėlusio įvykio ar objekto, pasitraukti iš įtampą keliančios situacijos. Kartu su vaiku skaitomos „nuotaikų knygelės“, vaikas mokosi reaguoti į kito emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Taikyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualus. Vaikai vis geriau atpažįsta, išreiškia ir įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias situacijas bei priežastis žaisdami vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėdami ir reflektuodami. Kalba apie tai, kada buvo linksmi, kada – liūdni ar pikti. Samprotauja, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl? Vaikai patys pradeda valdyti savo emocijų raišką, jų intensyvumą, išbando skirtingus būdus (suskaičiuoti iki trijų, penkių, pasitraukti į poilsio kampelį, pasiklaustyti ramios muzikos, pasikalbėti ir išsiaiškinti ar kt.), padedančius nusiraminti, valdyti impulsus, taikiai išlieti emocijas, sutelkti pastangas tinkamam poelgiui. Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Vaikai žaidžia bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.
--	--	---

Jautrus socialinei ir kultūrinei įvairovei vaikas apima Santykių su suaugusiais ir bendraamžiais, Aplinkos pažinimo pasiekimų sritis.

Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
--	----------------------------	--

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradedą suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamas bendrai.	Modeliuoti įvairias situacijas, inicijuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui, keliems vienu metu, veikti šalia kitų ir kartu su kitais. Bendrose veiklose vaikai ugdomi jautrumą kito poreikiams: mokosi suprasti, ką jaučia, ko nori kitas, bando atliepti kito jausmus ar norus. Veikia ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Drąsiau jaučiasi šalia rečiau matomų suaugusiųjų, kai šalia yra juo besirūpinantis žmogus. Kartoja veiksmus kai sulaukia suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Žaisdami mėgdžioja suaugusiojo buitinius veiksmus, savaip juos dėliodami į siužetą ir palydėdami girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Patys susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Dažnai kartoja „Aš pats“, „Mano“, nori būti savarankiški, atpažįsta savo ar jam priskirtus daiktus.
Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiaisiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradedą tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus.	Vaikai patys inicijuoja bendrus žaidimus ar veiklas, siūlo ir derina veiklos idėjas, veiksmus, siužetą, susikuria veiklos ir elgesio taisyklės, padeda, paremia vienas kitą, tariasi. Išbando pačių bendraujant atrastus, iš skaitomų knygelių, edukacinių filmukų ar suaugusiųjų sužinotus įvairius emocinių ryšių, abipusės simpatijos, draugystės užmezgimo ir palaikymo būdus, aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas. Vaikai, komunikuodami su įstaigos bendruomenės nariais, sekdami jų elgesio pavyzdžiu, mokosi suprasti, gerbti, toleruoti ir priimti kita kalba kalbantį, kitaip besielgiantį, mažiau gebantį vaiką. Tyrinėja būdus, kurie padeda suprasti vieniems kitus, įtraukti juos į bendrus žaidimus ir veiklas. Žaisdami, atlikdami grupines veiklas, vaikai mokosi išklausyti ir suprasti skirtingas nuomones, požiūrius, juos priimti ir derinti. Paremiami grupės mokytojo, vaikai mokosi įžvelgti kilusio nesutarimo esmę, išgirsti kiekvieno nesutarimo dalyvio nuomonę ir ieškoti išeikių, kurios būtų priimtinos kiekvienam. Padedant mokytojui, vaikai mokosi atpažinti patyčias ir būdus, kaip jų išvengti. Vaikai įsitraukia į mokytojo inicijuotą veiklą, grupei bendrų susitarimų priėmimą, bendras diskusijas, drauge siūlo idėjas, kaip tvarkyti grupės ar lauko aplinką, jausdamiesi grupės

	Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.	nariais. Grupelėje atlikdami bendrą tikslą turinčią veiką, lyderiauja paeiliui, išlaukia savo eilės, apsvarsto kiekvieno pasiūlytas idėjas, ieško sprendimų.
Aplinkos pažinimas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija). Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų	Vaikai žaisdami ir tyrinėdami pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius augalus ir gyvūnus. Kalba apie tai, ką gyvūnai ėda, kur gyvena, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Prižiūri naminius augalus ar gyvūnus (pvz., triušius), klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. Skiria gamtos reiškinius, patiria, kad gamtoje esantys objektai turi požymius (forma, dydis, spalva, tekstūra ir t.t). Vaikai daiktų pasaulį pažįsta ir atpažįsta visais jautimais, padedančiais suvokti daiktų spalvą, formą, garsą, kvapą, skonį, tekstūrą. Daiktus rūšiuoja pagal formą, spalvą, dydį, naudodami rūšiavimo žaislus ir sensorines priemones. Pasako, kai šalta ar šilta. Atpažįsta save, šeimos narius neseniai darytose nuotraukose, pasako savo ir šeimos narių vardus. Atpažįsta ir orientuojasi darželio aplinkoje, joje jaučiasi saugiai. Natūraliai dalyvauja įvairiuose režiminiuose momentuose, kasdienėse veiklose, parodo, kad intuityviai jaučia dienos įvykių ir paros seką. Dalyvauja švenčiant savo šalies ir kitų tautų šventes. Įtraukiami į pasiruošimą šventėms, organizavimą, kartu išgyvena jų laukimą. Vaikai atpažįsta liaudies dainas ir kitą tautosakos paveldą (mįslės, greitakalbes, liaudies žaidimus, patarles ir kt.).

Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukuriama daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyveno, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Įžvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Įžvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas,	Mokytojai sudaro sąlygas pažinti įvairių profesijas (edukaciniai filmai, paveikslėliai, išvykos, bendruomenės narių įtraukimas, vaidmeniniai žaidimai ir t.t.). Drauge su mokytoju vaikai aiškinasi, kaip daiktai keitėsi, kokie jie buvo seniau, kokie dabar, kaip tobulėjo, kaip žmogus juos pritaikė savo poreikiams. Jie lygina praeities ir dabarties daiktus, komentuoja jų išvaizdą, paskirtį, kaip veikia, iš ko pagaminti. Supranta, kad tos pačios paskirties daiktas (pavyzdžiui, stalas) gali būti pagamintas iš medžio, metalo, plastiko. Vaikai stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalų dalis (lapai, žiedai, vaisiai, sėklos ir pan.), pajunta tekstūrų skirtumus, vaisiuose suranda sėklas. Vaikai dalinasi mintimis, kam reikalingi medžiai (teikia pavėsį, jame prieglobstį randa gyvūnai), mokytojo padedami, išsiaiškina, kad medžiai gamina deguonį, kuris būtinas žmonių ir gyvūnų kvėpavimui, ir supranta, kad medžius reikia saugoti ir sodinti. Vaikai sodina, prižiūri augalus, stebi, matuoja, fiksuoja jų augimą. Prižiūrėdami augalus vaikai mokosi rūpintis gamta ir aplinka, prisiimti atsakomybę, pasitikėti savo jėgomis. Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pavyzdžiui, kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Apžiūrinėdami iš visų pusių, viršaus, apačios, liesdami, uosdami, vaikai atpažįsta daiktus pagal požymius: spalvą, tekstūrą (lygus, šiurkštus, švelnus), formą (apvalus, kamputas, pailgas), kvapą, ieško daikto pagal žodinį apibūdinimą. Mokytojui padedant, gretina realius daiktus ir jų atvaizdus iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio), pradeda suprasti jų vaizdavimą plokštumoje (pavyzdžiui, planas). Daiktų dydį vaikai tyrinėja, bandydami apimti delnais, apglėbti, gretindami su savo ūgiu. Vaikai dalinasi savo patyrimu ir išgyvenimais apie naminių gyvūnų, taip pat turimų namuose augintinių auginimą. Stebi gyvūnus savo aplinkoje, kai kuriuos mūsų ir svetimų kraštų gyvūnus atpažįsta paveikslėlių knygoje, animaciniuose filmuose. Gyvūnus vaikai skiria iš jų kūno formos, išskirtinių požymių, gyvenamųjų vietų, mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Vaikai diskutuoja apie gyvūnų naudą, aiškinasi, ko reikia, kad gyvūnai gyventų, gerai jaustųsi. Stebi kieme sutiktus gyvūnus (sraigės, vabzdžius, vorus, varles, paukščius). Vaikai svarsto ir aiškina, kaip gyvūnai prisitaikę prie aplinkos (išvaizda, elgesys), kokie žmogaus ir gyvūnų santykiai (teikia džiaugsmą, ramina, skatina norą rūpintis, teikia naudą), per rūpinimąsi gyvūnais ugdomi pagarbą gyvajai gamtai. Vaikai tyrinėja dangaus kūnus: varto enciklopedijas, klausosi informacinių tekstų, stebi tikslingai parinktus vaizdo įrašus.
---	---

	samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradedą jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreikšdamas jį veikloje ir kūryboje.	Vaikai aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvajai gamtai, mokosi taupiai naudoti vandenį, popierių, priemones, nešvaisto jų be reikalo, suprasdami, kad taip prisideda prie Žemės išteklių tausojimo, tvarumo.
--	--	--

Komunikabilus vaikas apima Kalbų supratimo, Kalbinės raiškos, Estetinio suvokimo pasiekimų sritis.

Kalbų supratimas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Domisi žodiniiais ir nežodiniiais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausyti ir suprasti kitą. Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolinių paveikslėlių, ženklų prasmę Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklausyti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių.	Žaisdami suaugusiojo inicijuojamus garsų žaidimus, klausydamiesi įvairių aplinkos garsų, ritmų, eilėraščių, dainelių gimtąja ir kitomis kalbomis, atlikdami įdomias, aktualias, bet neilgai trunkančias veiklas ugdosi foneminę klausą ir fonologinę suvokimą, mokosi sutelkti dėmesį ir klausytis. Mokytojui sukuriant klausymosi aplinką įvairovę (bendrose veiklose, dviese su mokytoju, bendraudami su kitais vaikais), dalyvauja dialoge, mokosi išklausyti, kalbėti paeiliui. Domisi naujais daiktais, reiškiniais, veiksmais, juos pavadina, suvokia su dienvakarė susijusius paaiškinimus. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstus, pasakojamas istorijas ir jose vykstančių įvykių seką. Žodinės kalbos suvokimo gebėjimus vaikai ugdosi dalyvaudami mokytojo, savo, draugų inicijuojamuose vaidmenų žaidimuose, žaidimuose su žaislais ir įvairiomis priemonėmis bei kitose žaismės situacijose. Vaikai plėtoja nežodinės kalbos suvokimą ir aktyviai įsitraukia į mokytojo siūlomas veiklas, jei mokytojo kalbą lydi kūno kalba (žvilgsnis, šypsena, gestai, palietimas, apkabinimas). Stebėdami mokytojo reakcijas – veido mimiką, kūno judesius, balso toną, intonaciją, vaikai pradeda naudoti šias nežodinės kalbos priemones komunikodami su kitais suaugusiais ir bendraamžiais. Paskatinti mokytojo, vaikai kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, domisi įvairiomis rašymo, vaizdinės informacijos pateikimo priemonėmis, galimybe palikti ženklus popieriuje, kitose priemonėse, varto knygeles, rodo į paveikslėlius, tyrinėja kitą vaizdinę informaciją. Vaizdinės informacijos suvokimą papildoma kiti jutiminiai pojūčiai, ypač – lytėjimas.

	Ketvirti–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinimus, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie integruoti raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais teksta, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.	Vaikai įsitraukdami į bendravimo su mokytoju ir kitais vaikais veiklas, kalbos garsų žaidimus, eilėraščių, dainų, pasakojimų, pasakų gimtąja ir kitomis kalbomis klausymąsi, plėtoja kalbos supratimą, „atranda“ žodžių prasmes, ugdosi atmintį, kalbinę vaizduotę, skatinančią mintis išreikšti žodžiais. Vaikai klausosi gyvai pasakojamų, ir įrašytų (televizijos, radijo, internete) įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, taip pat savo ir kitų vaikų kalbos įrašų. Bendraudami, žaisdami mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti į kalbančiųjų intencijas, suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Vaikai kalbos supratimą plėtoja gaudami informaciją ir kitais pojūčiais: vaizdu, lytėjimu, uosle, ragaudami. Vaikai atpažįsta gestus, mimikas ir į jas reaguoja žodine arba nežodine raiška, demonstruodami augantį kritinį mąstymą apie tai, ką mato ir girdi. Mokytojo inicijuojami, įsitraukia į alternatyviąją komunikaciją (pavyzdžiui, veiklas, kuriose naudojami bendravimo paveikslėliai), kūrybiškai naudojami gestais reikšdami emocijas ir poreikius, bendradarbiaudami. Nežodinės kalbos suvokimas yra palaikomas ir skatinamas mokytojui pasitelkiant papildomas priemones, pavyzdžiui, emocijų korteles, sutartinius ženklus. Vaikai, dalyvaudami veiklose, rodo domėjimąsi ženklais, simboliais, rašytiniais ženklais, suaugusiojo skaitomu tekstu, įsitraukia į veiklas, susijusias su simboliu ir rašytine raiška, kopijuoja ženklus pagal pavyzdį ar iš atminties. Kartu su mokytoju vartydami knygeles, žaisdami kortelių žaidimus, plečia vaizdinės informacijos ir rašytinių simbolių suvokimą. Mokytojo skatinami, vaikai domisi ir supranta knygos dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.), suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas). Vaikai imituoja skaitymą, domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide, supranta, kad garsas siejamas su raide, ir kad raidės turi savo pavadinimą bei specifinę grafinę raišką.
<i>Kalbinė raiška</i>	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalbą ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas. Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, išitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų 2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai	Vaikai mėgdžiojimu, skiemenų ar žodžių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Šio amžiaus vaikų žodyno gausėjimą ir kalbinę raišką skatina aktyvus suaugusiojo bendravimas su vaiku, inicijuojant pokalbius, plėtojant vaiko pasakymus, juos pakartojant. Vaikus kalbėti skatina jų išitraukimas į pokalbius įvairiose situacijose (kasdienė rutina, įvykiai, veiklos) ir aplinkose (grupėje ir lauke). Domintis aplinka ir bandant įvardyti šalia esančių objektų pavadinimus, veiksmus ir būsenas, plečiamas vaikų aktyvusis žodynas. Vaikų jausmų, emocijų, norų, minčių raišką skatina dėmesys jų kalbai, kantrus išklausymas, lėtas kalbėjimo tempas, reagavimas į vaikų intencijas, reiškiamas žodine ir nežodine išraiška. Vaikų mąstymo ir kalbos raidą skatina amžių atitinkančių tekstų, eilėraščių, pasakų skaitymas, istorijų pasakojimas, siejamas su vaizdine informacija, taip pat tokiais jutiminiais pojūčiais kaip lytėjimas, ragavimas, uostymas. Vaikai, suaugusiojo padedami, kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius, dalyvauja pokalbiuose, kelių žodžių vientisiniais sakiniais kalba apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus, pasakoja apie tai, ką mato ir girdi, vartoja paprastas mandagumo frazes. Vaikai kalba apie tai, ką patyrė, jaučia, mato, girdi, nuolat plečia žodyną, susijusį su kasdieniu gyvenimu, artimiausia aplinka, gamta, technika, objektų savybėmis, būsenomis. Režisūriniai, siužetiniai vaidmenų, žodiniai, kolektyviniai ir kiti žaidimai kuria vaikui patirtis ir kalbines situacijas, suteikia galimybę plėsti žodyną. Vaikų kalba turtėja klausantis skaitomų, pasakojamų, vaidinamų tekstų ir siužetų, įgarsintų pasakų, filmukų patiems juos atpasakojant, perkuriant, pratęsiant, suvaidinant, iliustruojant, deklamuoiant, kalbantis su mokytoju apie teksto turinį ir prasmes, siejant tekstą su vizualia medžiaga. Dalyvaudami mokytojo inicijuojamose veiklose, žaisdami siužetinius vaidmenų žaidimus vaikai mokosi keliais būdvardžiais apibūdinti istorijų veikėjus, išitraukia į dialogą, mokosi kelti klausimus, argumentuoti, plėtoti diskusijas, reflektuoti savo patirtį, laikydamiesi elementarių kalbinio etiketo normų, bendravimo taisyklių. Mokytojo inicijuojamose arba natūraliai susiklosčiusiose situacijose, atveriančiose kalbų įvairovę, bando susikalbėti su kitakalbiais vaikais ar suaugusiaisiais. Santūresni, mažai kalbantys, nuošaliau linkę laikytis vaikai, taip pat vaikai, turintys sulėtėjusios kalbos raidos požymių, yra palaikomi mokytojo, skatinant juos bendrauti įvairiais žaismingais būdais,
---	---	--

	paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.	bendravimo procesą papildant alternatyviosios komunikacijos priemonėmis: daiktais-simboliais, nuotraukomis, paveikslais, grafiniais simboliais. Vaikai įsitraukia į įvairias mokytojo siūlomas veiklas, susijusias su galimybe piešti ir rašyti, pavyzdžiui: „rašo“ žinutę ar laišką piešiniu, kopijuoja matomus simbolius, raides, žodžius, kuria savo ženklus ir simbolius, puošia ir apipavidalina užrašytas raides ar ženklus siedami juos su realiais objektais. Mokydamiesi rašinėti, vaikai veikia kūrybiškai, pavyzdžiui: iš akmenėlių, gilių, kaštonų dėlioja simbolius ir raides, pagaliuku rašo ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto, kuria knygeles, kūno kalba vaizduoja raides, žodžius, stato ir konstruoja simbolius, raides. Suaugusiojo pamokyti, piešiniuose, po darbėliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius. Vaikai rašytinės raidės gebėjimus ugdo si atiradami raides skaitmeniniuose įrenginiuose, siedami jas su ranka užrašytomis bei spausdintomis raidėmis, rašydami spausdintines raides ar skaitmenis ranka ir kompiuteriu.
Estetinis suvokimas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrisi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka. Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų	Vaikai stebi ir gėrisi aplinkos daiktais, gamta, jos reiškiniais. Lauke, matydami žydinčius augalus, krykštauja, džiūgauja, rodo auklėtojai, čiupinėja. Klausosi suaugusiojo sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų. Džiaugiasi knygelų iliustracijomis, paveikslėliais. Atpažįsta mėgiamų knygelų iliustracijas, piešinėlius, mimiką, gestais, garsais reiškia emocijas. Tyrinėja muzikos instrumentų, grojančių žaislų keliamus garsus, džiaugiasi jų skambesiu. Klausosi dainuojamų lopšinių, dainelių, patys bando jas dainuoti. Stebi šokančius, dainuojančius draugus. Stebi vaidinimus, žaidžia su lėlių teatro, pirštukinėmis lėlėmis, bando įsijausti į personažų vaidmenį. Emocingai reaguoja į muziką, daineles, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus, džiaugiasi, ploja, trepsi. šypsosi, mojuoja rankomis į muzikos taktą, improvizuoja. Prašo pakartoti patikusią dainą, pasaką, šokį. Judesiais perteikia muzikos nuotaiką. Pastebi grupėje, salėje, kieme atsiradusius naujus gražius daiktus, juos įvardija, džiaugiasi, grožisi jais. Gražiai sutvarko žaislus, džiaugiasi tvarkinga grupe. Džiaugiasi savo ir kitų puošnia apranga. Vaikai džiaugiasi matomoje vietoje eksponuojamais darbais (vaikų, profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių ir dirbinių), reaguoja balsu, gestais, mimika, kūno judesiais. Išbando įvairias dailės medžiagas ir priemones, sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi. Varto meno knygas, albumus, enciklopedijas, apžiūri tautodailės darbus, dailės reprodukcijas. Dalyvauja susitikimuose su menininkais, amatininkais, susipažįsta su jų kūryba. Emociškai išgyvena meno kūrinius. Grožisi metų laikais, gamtoje atranda spalvų, linijų, formų grožį, bando jį įvardinti.

	Igyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.	Sutelkia dėmesį ir seka vaidinimą ar filmuką, pastebi veikėjų kalbos intonacijas, poelgius, veiksmus, kostiumus, lydinčią muziką, dekoracijų detales. Pasakoja siužetą, žaidžia kūrybinius vaidmenų žaidimus. Savitais, išraiškingais judesiais vaizduoja įvairius šokėjus, muzikantus, dainininkus, jų veiksmus, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Komentuoja girdimų instrumentų skambesį, muzikos nuotaiką. Autentiškai nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja žaidimuose. Lanko parodas, drąsiai reiškia savo nuomonę. Padeda puošti aplinką savo darbeliais įvairių švenčių metu, grožisi kitų darbais. Padedant mokytojui patys fotografuoja, rengia piešinių, nuotraukų parodas, jas aptaria. Pasakoja, ką sukūrė, pasako savo nuomonę, gėrįsi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. Dalyvauja įstaigos renginiuose, šventėse, pasirodymuose, vertina juos.
--	---	---

Kūrybingas vaikas apima Estetinio suvokimo, Meninės raiškos, Gebėjimo žaisti, Kūrybiškumo pasiekimų sritis.

Meninė raiška	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą. Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tiksliai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, idėjas jau	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvokojus“. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmiais, sava kalba. Pradeda rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas.	Vizualinė raiška. Mokytojui padedant, pratinasi pačių delnukais, pirštukais, vėliau teptukais, kempinėmis ir kt. sukurtomis „teplionėmis“, pažinti kontūrą, spalvą, objektą. Mokytojui nukreipiant (sukuriant situaciją pagal vaikų poreikius, gebėjimus), stebi vaizdinę medžiagą, atkreipia dėmesį į tai, kas patinka (spalvos, objektai), emociškai ar garsu / žodžiu reiškia pasitenkinimą, rodo, pasakoja, ką piešė, lipdė, kūrė. Individualiai ir drauge su kitais džiaugsmingai tyrinėja spalvinės ir grafinės raiškos galimybes eksperimentuodami su dažais (t. p. išgautais iš augalų, daržovių), juos maišydami, žaisdami linijomis, dėmėmis. Muzikinis ugdymas(is). Vaikai klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. Dainuoja su vaikais įvairaus turinio dainas, imituoju jį tekstą judesiais. Žaidžia muzikinius žaidimus, tekstą imituoju jį judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.

įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.		Vaikai kartu mokytoja groja ritminiais muzikos instrumentais. Tyrinėja instrumentų ir daiktų garsines galimybes. Šokis. Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą - lėtą, garsią - tylią).
	Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (gratažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafinais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti; įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.	Vizualinė raiška. Piešia ir kuria skirtingomis priemonėmis ir įrankiais (ir iš antrinių žaliavų), išbandydami įvairias grafikos technikas (monotipija, lino raižinys, grotazas, koliažas), eksperimentuodami su mišriomis technikomis, neakcentuojant realistiško atvaizdavimo siekio. Grafinė ir spalvinė raiška tampa įvairesnė, meninių sąvokų žodynas platesnis, kai mokytojo paskatinti jie stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūriniais (grafikos, tapybos darbai, fotografijos ir kt.). Eksperimentuodami, įgyvendina savo kūrybines mintis ir idėjas, renkasi priemones, įrankius bei technikas grafinei ir spalvinei raiškai, siekia savitai ir detalai išbaigti savo kūrybinius darbus įvairiose erdvėse, aplinkose. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi. Muzikinis ugdymas(is). Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinys atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo, juos aptaria. Dainuoja su vaikais įvairaus turinio dainas. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas. Pritaria suaugusiojo grojimui. Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius. Šokis. Vaikai žaidžia nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Stebint gamtą, atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) ir aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Vaidyba. Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją vaizduoja pasakų herojus.

		Vaikai, žaisdami teatrą, aptaria personažų veiksmus, apsirengia kuo panašiau į veikėjus. Spontaniškai žaidžia, vaidina.
Gebėjimas žaisti	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą. Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuriam išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu.	Žaisdami su tikslingai atrinktais žaislais (lėlėmis, mašinytėmis, gyvūneliais, indeliais ir kt.), vaikai išmoka pasirinkti arba ir patys susikurti erdves savo žaidimams. Mokytojui inicijuojant žaidimą, vaikai pradeda žaisti, žaidimo iniciatyva perleidžiama vaikams. Įgudę žaisti režisūrinius žaidimus individualiai ir dviese, vaikai pamažu pereina prie siužetinių vaidmenų žaidimų. Vaikai kuria jiems pažįstamas kasdienės socialines situacijas. Padedami suaugusiųjų vaikai ima žaisti žaidimus su taisyklėmis. Pradėdami nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaipsniui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Vaikai, plėtoja žaidimą, aptaria žaidimo temą, planuoja siužetą, skirstosi vaidmenis, patys kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus. Mokytojo paskatinti vaikai nesunkiai jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus kurdami ilgalaikius žaidimo pasaulius iš gyvenimiškų situacijų, pasakų ir kino filmų, animacinių filmukų pagrindu, lengvai įtraukia kitus grupės vaikus ir suaugusiuosius. Vaikai žaisdami grupelėje lyderiauja paeiliui, apsversto kiekvieno pasiūlytas idėjas, ieško kompromisų. Kurti kontekstus skatinančius vaikus žaidžiant vaizduotės žaidimus vartoti išplėstinę kalbą, vis sudėtingesnės sandaros žodžius, bando naudoti naujai sužinotas sąvokas, vaizdingus žodžius. Vaikai žaidžia žaidimus su taisyklėmis (didaktinius ugdomojo pobūdžio), patys pradeda juos kurti. Vaikai žaisdami didesnėse grupelėse, išmoka tikslingai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų.

	Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.	
Kūrybiškumas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas. Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.	Vaikai domisi ir gėrasi savo bei kitų kūryba, naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais (judesiais, veido, kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus). Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. Tyrinėja, kuria įvairius garsų išgavimo būdus, naudodamas antrines žaliavas, gamtinę medžiagą ir pan. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. Žaidžia, eksperimentuoja su spalvomis (nudažo buteliuose esantį vandenį, jį pilsto, semia, laisto, ant didelio popieriaus lapo varvina dažus ir brauko per juos pirštais, delnais). Žaidžia, eksperimentuoja su smėliu (piešia ant smėlio, važiuoja per jį mašinėlėmis, brauko su medžių šakelėmis, akmenukais, smaigsto į jį lapus, kankorėžius, dėlioja ant jo gamtinę medžiagą). Stato smėlio pilis, jų dekoravimui naudoja gamtinę medžiagą. Piešia ant stiklo, veidrodžio, įmaučių, kartono. Antspauduoja su įvairia gamtine medžiaga. Iš gamtinės medžiagos kuria naujus produktus. Atlieka vis įvairesnius veiksmus su tuo pačiu daiktu. Pritaiko įvairius daiktus veiksmams: „kaladėlė – telefonas, pieštukas – šaukštas“ ir pan. emociškai reaguoja į naują patirtį. Dėlioja kaladėles, lego, sukurdami iš jų naujus objektus.
	Ketvirtį–šeštį metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus.	Atranda naujus daiktus ir vis kitas jų savybes. Domisi ir žaidžia naujais konstruktoriais, kaladėlėmis - stato, juos ardo ir vėl kuria. Išsiaiškina kaip valdomi žaislai su elementais, geba juos savarankiškai įjungti, išjungti, valdyti. Domisi įvairiomis knygomis. Džiaugiasi naujais atradimais gamtoje: mēto, plukdo įvairius daiktus, voliojasi sniege, ridena sniego gniūžtes, kamuolius, piešia pagaliukais ant sniego, smėlio. Išbando šaukštų, kočelių, puodų ir kitų apyvokos daiktų naujas panaudojimo galimybes bei muzikinį skambesį. Atranda ir savitai reaguoja į naujus žaidimus su gamtine medžiaga, antrine žaliava. Gėrasi metų laikų spalvomis, įvairiais puošybos elementais, formomis. Išbando įvairių medžiagų galimybes,

	Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, paaiškina, kas jam svarbu ir įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai.	atranda dar nepažintus dalykus. Žaidžia su vandeniu, jį pilsto, sveria, semia, laisto, piešia vandeniu ant asfalto. Fantazuoja žaisdamas, atlieka simbolinius veiksmus su žaislais arba jų pakaitalais. Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. Kuria žaidimus, pasirenka ir interpretuoja įvairių profesijų atstovų vaidmenis. Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. Renkasi žaidimui reikalingus daiktus, tariasi su draugais, kuria žaidimo taisykles, scenarijus. Naudoja įprastus daiktus, pagal naują paskirtį ir sukuria visiškai kitą produktą. Vaidina patys ir naudoja teatro lėles, improvizuoja atlikdami trumpus kūrinėlius, pasakas, kurių veikėjams sugalvoja įvairių situacijų, nutikimų. Analizuoja savo ir draugų darbus (piešinius, statinius, kitą veiklą). Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai. Smalsauja, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“ „Kas iš to išeis?“ „Kodėl?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, įprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes. Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis. Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį.
--	---	---

Sėkmingai besimokantis vaikas apima Tyrinėjimų, Problemų sprendimo ir Mokėjimo mokytis pasiekimų sritis.

<i>Tyrinėjimas</i>	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta.	Vaikai daiktų pasaulį pažįsta ir atpažįsta per pojūčius. Daiktus tyrinėja juos griebdami, liesdami, mesdami, kišdami į burną, kramtydami. Vaikai spėlioja ir eksperimentuoja, kurie daiktai, sumesti į vandenį, nuskęs, tyrinėdami pastebi, kad vieni daiktai skęsta, kiti plūduriuoja, vieni grimzta greičiau, kiti – iš lėto, aiškinasi, nuo ko tai priklauso. Tyrinėja vandenį: pilsto, lašina, taško, užšaldo į kubelius, tirpdo ir pan.

Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką išitraukia į tyrinėjimo veiklas; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatais rodo kitiems. Ketvirti–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.	Įvairiose aplinkose, veikdami su skirtingomis priemonėmis, gamtine medžiaga, tyrinėdami (analizuojant, lyginant) ima suprasti aplinkos daiktų ir objektų formas, spalvas, dydžius, kontūrus, ant jų krintančią šviesą, šešėlius ir kt.; stebi ir reaguoja į mokytojo santykį su aplinkos objektais (susižavėjimą, grožėjimąsi). Vaikai stebi, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvąją ir negyvąją gamtą, tyrinėja organizmų poreikius, kam naudojamas vanduo, kodėl jis toks svarbus ir reikalingas organizmams. Vaikai susipažįsta ir mokosi naudotis daiktais, prietaisais (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės), padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką. Vaikai aiškinasi, tyrinėja, diskutuoja apie praeitį, dabartį, ateitį, ir atranda keletą informacijos šaltinių: ilgaamžiai ir modernūs statiniai, senoviniai ir „ateities“ daiktai, praeityje darytos nuotraukos, iliustruotos knygos, filmai ir kt. šaltiniai. Vaikai, remdamiesi šiais šaltiniais, su grupės mokytoju kalbasi, lygina, samprotauja ką pasakoja skirtingi informacijos šaltiniai ir kartu kuria praeities, dabarties, ateities paveikslus, laiko juostas. Atranda ir tyrinėja juos dominančias savo darželio, rajono ir (ar) miesto istorines vietas, įskaitant įvairius paminklus, gamtines erdves, viešąsias skulptūras ir žaidimų aikšteles. Stebi, kaip šiltą dieną vanduo išgaruoja nuo šaligatvio plytelių, samprotauja apie vandens būvius ir ko reikia, kad jie keistųsi. Vaikai tyrinėdami ir eksperimentuodami atranda fizikinius reiškinius: jėgas (tamprumo – guma, spyruoklė, trinties – vieni batai slysta, kiti – ne), energiją (elektros energija, šilumos energija), paprastuosius mechanizmus (dvivietės sūpuoklės, nuožulnioji plokštuma), magnetizmą. Žaisdami su tikslingai parinktais žaislais, daiktais ar priemonėmis (spaudomas sensorinis kamuoliukas, guma ir pan.), vaikai tyrinėja tamprumo reiškinį – daiktus spaudžia, tempia, stebėdami, kaip keičiasi, deformuojasi jų forma, tačiau atleidus jie vėl grįžta į pradinę padėtį. Trintį vaikai patiria, kai paleidžia mašinytę nuožulniaja plokštuma, ir stebi, kiek toli ji nuvažiuoja skirtinga „kelio danga“ (lygiomis grindimis, kilimu). Energiją tyrinėja, eksperimentuodami su žaislų judėjimu: naudoja žaislus, varomus elektros (baterijos) energija, patys pastumia ar traukia žaislą, suprasdami, kad jį išjudino žmogus energija. Vaikai
---	--	---

		eksperimentuoja, kokius daiktus magnetas traukia (turinčius geležies), atkreipia dėmesį, kad magnetas turi du polius, pastebi, kad kartais poliai ne traukia vienas kitą, o stumia. Žaisdami su prizmėmis, vaikai susipažįsta su spalvų spektru, stebi vaivorykštę aiškinasi, kaip ji susidaro. Saulėtą dieną vaikai tyrinėja gamtos objektų šešėlius, kuria juos pasitelkdami įvairius daiktus ir žaislus, išgauna trumpus ir ilgus šešėlius. Išbando įvairias veiklas su atspindžiais. Tyrinėdami, grupuodami vaikai susipažįsta su medžiagomis, išsiaiškina, kad jos būna kietos, skystos ir dujinės, tyrinėja jų savybes. Eksperimentuodami su vandeniu, vaikai išsiaiškina, ar kietos medžiagos tirpsta vandenyje (cukrus ištirpsta, o smėlis – ne), ar galima gauti mišinius (pienas su vandeniu susimaišo, o aliejus – ne). Vaikai girdi mokytojo vartojamas tiksliai sąvokas ir pamažu plečia sąvokų žodyną.
Problemų sprendimas	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas. Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvaisto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda	Samprotauja ką galima daryti kitaip, tariasi su kitais vaikais, iš jų mokosi. Neįveikęs sudėtingos veiklos prašo pagalbos ir/ arba sulaukia mokytojo padrąsinimo. Išbando matytus ir naujai sugalvotus žaidimo būdus. Metęs nepavykusią veiklą, po kiek laiko sugrįžta prie jos ir vėl bando įveikti. Manipuliuoja (kiša, deda vieną ant kito, užsuka, atsuka ir t.t.) su daiktais, priemonėmis, nepavykus, veiksmus kartoja. Vaikai provokuojami ieškoti problemos sprendimo būdų klausimais (Ką dar galima padaryti? Kaip kitaip galima padaryti?), kai nepavyksta įveikti kliūties.
		Žaisdami, dalyvaudami problemų sprendime, įtraukiančiose vidaus ir lauko veiklose, komandinėse veiklose, mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti į kalbančiuosius, suprasti kalbančių vaikų norus, pasiūlymus, atpažinti iškilusią problemą, atsakydami į mokytojo pateiktus klausimus: Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti? Sukurti situacijas vaikams imtis sudėtingos skatinant drąsiai bandyti, eksperimentuoti, nebijoti klysti, tartis su kitais.

	problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariai su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.	Vaikams skaitomi kūriniai, rodomi edukaciniai filmukai apie įvairius žmonių, personažų ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Bando konfliktines situacijas spręsti savarankiškai. Nepasisiekus – laukia, prašo pagalbos. Mokosi pats iš nepavykusių sprendimų, veiksmų ar poelgių, bando rasti išeitį, ieško sprendimų, numatydamas pasekmes ir pagalbos pobūdį.
<i>Mokėjimas mokytis</i>	Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.	Pirmi–treči gyvenimo metai: siekiame 3 žingsnio pasiekimų Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas. Ketvirtį–šešti metai: siekiame 5 / 6 žingsnio pasiekimų Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmolti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tiksliai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą.	Vaikai juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkę dėmesį. Nori kelis kartus iš eilės pažiūrėti, išgirsti tą patį, pavz., skaitomą pasaką, dainą ar filmuką. Pastebėję suaugusius ar bendraamžius ką nors darant, patys bando daryti taip pat. Klausia „Kas čia?“ „Kur?“, prašo parodyti. Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisiti kartu, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba, kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisiegti sagas, sudėlioti dėlionę ir pan.. Kurti prasmingą ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena. Atkreipti dėmesį į vaikui aktualias temas, norą ką nors išbandyti, pažinti ir sukurti kontekstus vaikui mokytis. Vaikai klausosi skaitomų knygų, patys jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai patys negali išspręsti. Renka informaciją įvairiais būdais: varto knygas, enciklopedijas, klausinėja apie jose esančią informaciją, „naršo kompiuterį“. Užduoda atvirus klausimus suaugusiems apie jį supančius reiškinius, objektus „kodėl“, „kaip“, „kada“, „iš kur atsiranda“. Pastebi ir išbando grupėje naujai atsiradusias priemones, žaislus. Vaikai kalba apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko. Vaikai nebijo suklysti, sakyti „Aš nežinau“, ką nors darant, kelia klausimus, problemas, galvoja, kaip rasti atsakymą, sprendimą, pvz., kaip iš antrinių žaliavų, daiktų pasistatyti namą.

	Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.	Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. Samprotauja apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą, pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją. Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. Vaikai naudojami imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvas, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės ar kt. antrinės žaliavos). Vaikai sudarytuose kontekstuose žaidžia sudėtingus žaidimus ir kartu mokosi tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų.
--	--	---

Vadovaujantis programa „AUK“ planuojamos konkrečios ugdomosios veiklos aktualiam kiekvienos grupės projektui įgyvendinti. Bendruomenės sutarimu ugdomosios veiklos plane mokytojas numato tikslą ir kartu su vaikais, kitais grupės ugdytojais, tėvais (globėjais) planuoja veiklas projekto įgyvendinimui. Planas pildomas, koreguojamas atsižvelgiant į grupės bendruomenės pasiūlymus, ugdytinių poreikius iki bus pasiektas projekto tikslas. Projekto įgyvendinimui nėra nustatyto termino. Grupės bendruomenė gali tęsti ugdomosios veiklos projektą arba pereiti prie kito projekto ir nusimatyti tikslus iš vaiko perspektyvos. Vasaros mėnesiais projektai grupėse planuojami, pildomi mėnesiui.

Ugdymo(si) priemonės

Naudojamos ugdymo(si) priemonės kontekstams kurti tikslingos, veiksmingos, įvairios, padedančios plėtoti ikimokyklinio amžiaus vaikų fizines, socialines-emocines, pažintines, kūrybines galias. Visos priemonės, žaislai, žaidimai, konstruktoriai, knygos ir kt. išdėstyti taip, kad būtų prieinami ir pasiekiami vaikams, skatintų jų žingeidumą, norą žaisti, veikti, tyrinėti...

Pagrindinės vaiko ugdymo(si) priemonės: žaislai, žaidimai, konstruktoriai, įvairios medžiagos, daiktai ir daiktų modeliai, sporto ir muzikos inventorių, skaitmeninės, interaktyvios, techninės priemonės, knygos, žemėlapiai, nuotraukos, antrinės žaliavos, laboratoriniai prietaisai, namų apyvokos daiktai, šventinė atributika ir kt.

Ikimokyklinio ugdymo(si) priemonės naudojamos: ugdytinių ugdymuisi individualioje ir grupinėje veikloje, vidaus ir lauko erdvėse.

Priemonės išigyjamos atsižvelgiant į ugdytinių poreikius, ikimokyklinio ugdymo(si) programą, grupės veiklos organizavimo modelį, kintant materialinėms, socialinėms, technologinėms sąlygoms visuomenėje.

Siekdami tobulinti ikimokyklinio ugdymo(si) praktikos kokybę, diegiamame mokslo pažanga grindžiamą ugdymą(si), inovatyvius ugdymo(si) metodus ir priemones. Ugdymo(si) procese inovacijos gimsta iš nebijojimo klysti ir nuolatinio ieškojimo, poreikio įgyvendinti kilusias idėjas. Svarbu inovacijas tinkamai nukreipti į asmenybės atskleidimą, jos ugdymą(si).

VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA IR TĘSTINUMAS

Vertinimas yra svarbi ugdymo proceso dalis, leidžianti nustatyti esamus ugdytinių gebėjimus ir numatyti tolesnio ugdymo(si) gaires, teikti savalaikę veiksmingą pagalbą, padedanti efektyviai modeliuoti kasdienę ugdymo(si) praktiką.

Lopšelyje-darželyje ugdytiniai vertinami naudojant **formuojamąjį ir apibendrinamąjį vertinimą.**

Formuojamasis vertinimas – kasdienio vaiko ugdymosi situacijų stebėjimas, apmąstant kaip vaikas įsitraukia į veiklą, kaip elgiasi, kas kiekvienam iš jų sekasi, kur reikia pagalbos. Vertinimas vyksta nuolat: vaiko pasiekimas fiksuojamas elektroniniame dienyne bet kuriuo metu, kai mokytojas pastebi naujai atsiradusį ar patobulėjusį vaiko gebėjimą, kurį įrodo keli (3–4) jo veiklos ir jos rezultatų pavyzdžiai.

Mokytojai nuolat teikia grįžtamąjį ryšį, kuris motyvuoja, įtraukia ir skatina vaikų augimą. Su vaikais pasidžiaugiama veikla, aptariamas jos procesas ir rezultatai, vaikai mokosi patys įsivertinti savo patirtis ir pasiekimus (pvz. kaip jam sekėsi, ką jis norėtų padaryti kitaip, daugiau, geriau ir t.t.).

Periodiškai vaikų pasiekimai aptariami su grupės komanda (mokytoju, mokinio padėjėju, mokytojo padėjėju), specialistais (logopedu, socialiniu pedagogu, neformaliojo ir meninio ugdymo mokytojais) ir tėvais (globėjais).

Apibendrinamasis vertinimas – vaiko ugdymosi per vienerius metus rezultatų įvertinimas mokslo metų pabaigoje.

Vertinimas atliekamas elektroniniame dienyne vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašu“. Vertinama 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių.

Vaiko pasiekimus vertina mokytojai (ikimokyklinio ugdymo mokytojas, meninio, neformaliojo ugdymo mokytojai, logopedas, socialinis pedagogas) bendradarbiaudami su vaiko tėvais (globėjais), taip pat įsivertina ir vaikas.

Vertinimo būdai ir metodai:

- nuolatinis vaiko stebėjimas;

- vaiko darbėlių ir veiklos analizė;
- pokalbis, diskusija su vaiku, vaiko pasakojimai;
- garso ir vaizdo įrašų analizė;
- pokalbis su tėvais (globėjais).

Vertinant pasiekimus, vadovaujamasi kiekvienos srities išskirta vertybine nuostata ir esminiu gebėjimu, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 5-erių / 6-erių metų, t. y. per visą ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpį. Apibendrinami grupės vaikų ugdymo(si) pasiekimus, mokytojai:

- išsiaiškina sritis, kuriose vaikai padarė didžiausią pažangą;
- išsiaiškina sritis, kuriose silpniau išreikšti vaikų gebėjimai;
- nustato ar yra sričių, kuriose nėra pažangos;
- įvardina numanomas priežastis ir / ar veiksnius, kurie daro įtaką vaikų pasiekimams ir ugdymo(si) sunkumams;
- apmąsto ir įvardina tolimesnius ugdymo(si) planus ir prioritetus.

Pasiekimų ir pažangos įrodymai, žingsnelių aprašai kaupiami elektroniniame dienyne. Pasibaigus mokslo metams – perkeliama ir saugomi archyve.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo medžiaga yra konfidenciali, neviešinama, kaupiama elektroniniame dienyne. Tėvai (globėjai) gali bet kada su ja susipažinti ir išanalizuoti bei aptarti su mokytoju, jei reikia, su specialistais, kurie gali suteikti vaikui pagalbą (logopedas, socialinis pedagogas). Apibendrinantys duomenys aptariami mokytojų tarybos posėdyje ir naudojami kryptingai ir tikslingai planuojant ugdomąjį procesą, bendradarbiaujant su tėvais (globėjais).

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimus ir pažangą vertina grupės mokytojai kartu su logopedu, socialiniu pedagogu, jei reikia, bendradarbiaujama su Šiaulių r. švietimo pagalbos tarnyba. Apibendrinantys duomenys aptariami Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Vertinimas vaikams garantuoja asmens augimą, psichologinį saugumą, sėkmės išgyvenimą.

Vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo Programų svarbiausių ugdymo(si) principų atitikties ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko

raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių bei *stiprinamų vaiko galių* ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė: suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys, jų augimo nuoseklumas (žr. schemą).

Vaiko galių ir kompetencijų atitikties schema

